

Česká zemědělská univerzita v Praze

Provozně ekonomická fakulta

Katedra obchodu a financí

Bakalářská práce

Finanční gramotnost a její dopady na rozhodování osob

Veronika Cicvářková

© 2023 ČZU v Praze

ZADÁNÍ BAKALÁŘSKÉ PRÁCE

Veronika Cicvářková

Podnikání a administrativa

Název práce

Finanční gramotnost a její dopady na rozhodování osob

Název anglicky

Financial Literacy and its Implications for Decision-making of People

Cíle práce

Hlavním cílem bakalářské práce je identifikace finanční gramotnosti a vysvětlení pojmů, které jsou s danou problematikou spojené.

Dále je práce zaměřena na popis současné úrovně v finanční gramotnosti v České republice, vztah k výuce finanční gramotnosti, jejího vývoje a na samotnou Národní strategii finančního vzdělávání.

Metodika

Teoretická část bude vycházet z definování základních témat finanční gramotnosti a z významu finanční gramotnosti.

Pro naplnění cílů práce byl zvolen kvantitativní výzkum za využití dotazníkového šetření.

Doporučený rozsah práce

40-60 str.

Klíčová slova

Finanční gramotnost, exekuce, investice, inflace, rozhodování

Doporučené zdroje informací

BRABEC, J. Finanční gramotnost srozumitelně a bez překážek. 4. vydání. Ilustroval Filip ŠKODA. Plzeň: ABC finančního vzdělávání, 2016. ISBN 978-80-905057-1-1

Improving financial literacy: analysis of issues and policies. Paris: OECD, 2005. ISBN 92-64-01256-7.

KLÍNSKÝ, P. Finanční gramotnost: obsah a příklady z praxe škol. Praha: Národní ústav odborného vzdělávání, 2008. ISBN 978-80-87063-13-2

ŠKVÁRA, Miroslav. Finanční gramotnost. Praha: Miroslav Škvára, 2016. ISBN 978-80-904823-3-3.

4. NOVÁKOVÁ, V. a SOBOTKA, V. ed. Slabikář finanční gramotnosti: učebnice základních 7 modulů finanční gramotnosti. 2., aktualiz. vyd. Praha: COFET, 2011. ISBN 978-80-9043-96-1-0

Předběžný termín obhajoby

2022/23 LS – PEF

Vedoucí práce

Ing. Zdeněk Toušek, Ph.D.

Garantující pracoviště

Katedra obchodu a financí

Elektronicky schváleno dne 6. 3. 2023

prof. Ing. Luboš Smutka, Ph.D.

Vedoucí katedry

Elektronicky schváleno dne 7. 3. 2023

doc. Ing. Tomáš Šubrt, Ph.D.

Děkan

V Praze dne 09. 03. 2023

Čestné prohlášení

Prohlašuji, že svou bakalářskou práci Finanční gramotnost a její dopady na rozhodování osob jsem vypracovala samostatně pod vedením vedoucího bakalářské práce a s použitím odborné literatury a dalších informačních zdrojů, které jsou citovány v práci a uvedeny v seznamu použitých zdrojů na konci práce. Jako autorka uvedené bakalářské práce dále prohlašuji, že jsem v souvislosti s jejím vytvořením neporušila autorská práva třetích osob.

V Praze dne 14.03.2023

Poděkování

Ráda bych touto cestou poděkovala Ing. Zdeňkovi Touškovi PhD. za cenné rady a ochotu při tvorbě bakalářské práce. Dále bych ráda poděkovala vedení střední odborné školy, která mi umožnila předložení dotazníků studentům v rámci výuky a samotným respondentům, za jejich ochotu při účasti na dotazníkovém šetření.

Finanční gramotnost a její dopady na rozhodování osob

Abstrakt

Tato bakalářská práce je zaměřena na měření finanční gramotnosti studentů střední odborné školy a zkoumání vlivu úrovně finanční gramotnosti na rozhodování. Data byla získána pomocí dotazníkového šetření. Výsledky měření úrovně finanční gramotnosti byly analyzovány deskriptivními metodami. Vzhledem ke struktuře dat byly vlivy dané úrovně na rozhodování respondentů testovány převážně Kruskal-Wallis testem. Dále byla úroveň finanční gramotnosti porovnávána s výsledky měření dospělé populace.

Komparace proběhla i vůči standardům finančního vzdělávání v České republice. Výsledky mimo jiné prokazují vliv úrovně finanční gramotnosti na vztah k investování, nedostatečné znalosti ze základní školy, ale i nespokojenost studentů se samotnou výukou finanční gramotnosti.

Klíčová slova: Finanční gramotnost, Investice, Inflace, Rozhodování, Úvěry

Financial Literacy and its Implications for decision making of People

Abstract

This bachelor's thesis is focused on measuring the financial literacy among high school students and researching the influence of the level of financial literacy on decision-making. The data was obtained using a questionnaire survey. The results of measuring the level of financial literacy were analyzed by descriptive methods.

Given the structure of the data, the influence of the level of financial literacy on decision-making was tested mainly by the Kruskal-Wallis test. Further, the level of financial literacy was compared with the results of measurements of the adult population. The comparison against the standards of financial education in the Czech Republic was also made. Among other things, the results demonstrate the influence of the level of financial literacy on the relation towards investing, insufficient knowledge from elementary school but also students dissatisfaction with the teaching of financial literacy itself.

Keywords: Financial literacy, investment, inflation, decision-making, mortgage loans

Obsah

1 Úvod.....	11
2 Cíl práce a metodika	12
2.1 Cíl práce	12
2.2 Metodika	12
3 Teoretická východiska	13
3.1 Pojmy k tématu	13
3.1.1 Peníze.....	13
3.1.2 Likvidita.....	13
3.1.3 Úvěry	14
3.1.4 Kreditní a debetní karta.....	15
3.1.5 Daně	15
3.1.6 Inflace	16
3.1.7 Předlužení	17
3.1.8 Exekuce.....	18
3.1.9 Oddlužení.....	19
3.1.10 Investice	19
3.2 Rozhodování	20
3.2.1 Investiční rozhodování.....	21
3.3 Finanční gramotnost.....	22
3.3.1 Finanční vzdělávání v České republice	22
3.3.2 Struktura finančního vzdělávání	23
3.3.3 Standard finanční gramotnosti pro základní vzdělávání.....	24
3.3.4 Standard finanční gramotnosti pro střední vzdělávání	24
3.3.5 Finanční gramotnost v České republice.....	25
3.3.6 Národní strategie finančního vzdělávání	26
3.3.7 Výsledky měření finanční gramotnosti.....	26
3.4 Vliv finanční gramotnosti na rozhodování osob	27
3.5 Statistické metody	28
3.5.1 Deskriptivní statistika	28
3.5.2 Analýza rozptylu.....	28
3.5.3 Analýza závislosti.....	28
4 Vlastní práce.....	29
4.1 Stanovené výzkumné otázky.....	29
4.2 Dotazníkové šetření.....	29
4.2.1 Charakteristika respondentů	30
4.2.2 Pohled respondentů na výuku finanční gramotnost.....	32

4.2.3	Vyhodnocení testu finanční gramotnosti	34
4.2.4	Vyhodnocení jednotlivých otázek.....	36
4.2.5	Rozhodování	43
4.3	Testování hypotéz.....	49
5	Výsledky a diskuse	54
6	Závěr.....	56
7	Seznam použitých zdrojů.....	57
7.1	Literární zdroje	57
7.2	Internetové zdroje.....	58
8	Přílohy	61

1 Úvod

Finanční gramotnost je velmi rozsáhlým a aktuálním tématem. V moderní ekonomii zaznamenáváme rozšíření finančních produktů a jejich samotné přístupnosti potencionálním klientům. Vzhledem k instantně se zvyšujícímu počtu dostupných produktů, ale zároveň i množství informací, může být pro jedince náročnější se na finančním trhu zorientovat.

Na tuto problematiku reagovalo roku 2007 Ministerstvo financí, Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy a Ministerstvo průmyslu a obchodu vytvořením Systému budování finanční gramotnosti na základních a středních školách. Tento systém byl o tři roky později nahrazen Národní Strategií finančního vzdělávání. (MFČR, 2014)

Otázkou však zůstává, do jaké míry je aplikovaná výuka přínosná, a dostačující.

Vzhledem k nedostatku zkušeností mladých je potřeba klást důraz na kompenzaci v podobně základních znalostí oblasti finanční gramotnosti.

V členských zemích OECD využívá bankovní účet více než padesát procent patnáctiletých, značná část má příjmy z hned několika zdrojů včetně vlastních výdělků.

Přesto však dle výzkumu OECD (2020) prokázalo pouze 31 % testovaných adolescentů dostatečné finanční znalosti požadované k vedení účtu a finančnímu rozhodování.

Vzhledem k této statistice bylo dotazníkové šetření směřováno právě na žáky střední školy, tedy skupinu ve věkovém rozmezí 15 až 20 let.

Hlavním cílem práce je měření úrovně finanční gramotnosti a posléze zkoumání vlivu jejich výsledků na rozhodování osob. Dále je zjišťován postoj studentů k finanční gramotnosti a názor na kvalitu její výuky na základní škole.

Struktura práce je následující: ve druhé kapitole je popsán cíl a metodika práce včetně použitých statistických metod a testů, ve třetí kapitole jsou definována teoretická východiska, ze kterých se vychází v samotném dotazníku. Čtvrtá část obsahuje demografické charakteristiky respondentů, výsledky úrovně finanční gramotnosti a jejich vlivů na rozhodování. V páté kapitole je navazováno souhrnem předchozích výsledků a diskusí. V šesté kapitole je práce uzavřena závěrem.

2 Cíl práce a metodika

2.1 Cíl práce

Hlavním cílem této bakalářské práce je měření úrovně finanční gramotnosti na skupině žáků střední odborné školy a zjištění jejího vlivu při rozhodování.

Teoretická část je zaměřena na definici pojmu, ze kterých se vychází v rámci dotazníkového šetření, dále zpřesnění standardů výuky finanční gramotnosti pro oba vzdělávací stupně, ze kterých se vycházelo při tvorbě testu finanční gramotnosti.

Pozornost je zaměřena i na oblasti, které dělají žákům největší potíže, a naopak na oblasti, ve kterých nebyly shledány nedostatky. Zkoumán je i vliv charakteristik respondentů na jejich výsledky testů.

Cílem analytické části je měření úrovně finanční gramotnosti žáků, a zjištění jejího vlivu na rozhodování ve vztahu k investování a hypotečním úvěrům.

Práce má objasnit i pohled žáků na výuku finanční gramotnosti a poukázat na její nedostatky.

2.2 Metodika

Výzkum probíhal na základě dotazníkového šetření na skupině 125 žáků střední školy napříč všemi ročníky. Dotazník byl rozdělen na tři části. V první části byly sledovány elementární charakteristiky respondentů. Druhá část obsahovala devět otázek, které testovaly jednotlivé úrovně jejich finanční gramotnosti. Po vyhodnocení došlo k rozdělení na tři úrovně finanční gramotnosti dle počtu správných odpovědí respondentů. Poslední část byla zaměřena přímo na rozhodování respondentů pomocí šesti uzavřených otázek.

Charakteristika respondentů je zobrazena v tabulce spolu s vyjádřením relativních četností. Výsledky šetření byly analyzovány na základě metod deskriptivní statistiky. Dále byly k dosažení cíle stanoveny hypotézy, které se vzhledem ke struktuře dat ověřovaly pomocí Kruscal Wallisova testu, Spearmanova korelačního koeficientu a Mann-Whitneyho U testu. Výsledky sledování rozdílu úrovně finanční gramotnosti v rozhodování jsou zobrazeny v krabicových grafech. K realizaci analytické části byly využity programy MS Excel a IBM SPSS.

3 Teoretická východiska

3.1 Pojmy k tématu

Vzhledem k samotné struktuře bakalářské práce jsou níže zpracované definice pojmů, kterým je třeba v rámci finanční gramotnosti porozumět, a od nichž se velmi často celková úroveň finanční gramotnosti osob odvíjí. Důraz je kladen především na pojmy, jejichž znalost byla v rámci dotazníkového šetření testována.

3.1.1 Peníze

Peníze jsou všeobecně přijímaným prostředkem směny. V dnešní době se můžeme setkat s mnoha formami, jako jsou peníze hotovostní, bezhotovostní a virtuální. Ty se dostaly do veřejného povědomí roku 2011 díky Bitcoinu. Původ peněz se váže k barterovému obchodu – směna zboží za zboží, resp. služby stejné hodnoty. (Brčák a kol., 2020) Náročnost shody poptávky s nabídkou při různých typech zboží vedla k vyhrazení komodit, které byly obecně přijímány díky jejich ceně – například plátno, sůl, koření kožešiny aj. V návaznosti na to se všeobecně přijímaným platidlem staly drahé kovy zvláště pak zlato a stříbro. Postupem času začaly papírové peníze nahrazovat mince z drahých kovů. V Evropě se tak stalo v 17. století. Zlatý standard je principem krytí měny zlatem, kdy byly mince ze zlata raženy a u papírových peněz se banka zavazovala je za zlato směnit (Vybíhal, 2021)

3.1.2 Likvidita

Likvidita obecně je definována jako schopnost přeměny aktiv zpět na hotovost. Aktiva jsou označována za likvidní, pokud se dokáží rychle a za nízkou cenu v peníze přeměnit. Čím delší je likvidita aktiva, tím se zvyšují úrokové sazby. (Samuelson, 2010) Likviditu rozlišujeme na tři stupně dle časového hlediska. Likvidita prvního stupně, taktéž likvidita okamžitá, jak je již z názvu patrné, značí okamžitou přeměnu aktiv. Dále likvidita druhého stupně – likvidita pohotovostní, kde dochází k proměně aktiv v rozmezí dvou týdnů. V rámci delšího časového rozlišení se hovoří o likviditě budoucí – likviditě třetího stupně.

Za nejlikvidnější jsou považovány peníze v hotovosti a na bankovních účtech. Likvidita druhého stupně se týká příkladně akciových trhů a trhů vládních dluhopisů.

Za nejméně likvidní aktiva jsou považovány nemovitosti, případně aktiva, pro která neexistuje dobře zavedený trh. (Žák a kol., 2002)

3.1.3 Úvěry

Úvěrem obecně je právo použít cizí peněžní prostředky pro vlastní potřebu s povinností je v určité lhůtě vrátit a zaplatit za toto právo odměnu (úrok).

(Financniagramotnost.mfcr.cz)

Za účastníky úvěru jsou považováni půjčující peněžních prostředků, kteří se stávají věřiteli – vzniká jim pohledávka za dlužníkem a dlužníci, kteří se zavázali dluh za daných podmínek splatit. Věřitel dále může požadovat i ručitele, který se podpisem zavazuje dluh splatit, pokud se tak nestane ze strany dlužníkovy. Úvěr poskytují instituce bankovní i nebankovní. (Vybíhal, 2011)

Úvěrů máme celou řadu. Dělíme je například dle délky plnění na krátkodobé, do jednoho roku, střednědobé do pěti let a dlouhodobé. Delší dobou plnění vzniká větší riziko nesplacení dluhu, banka tedy vyžaduje zajištění. Dále dělíme úvěry i podle dlužníka, a to jedná-li se o osobu fyzickou, či právnickou. Fyzická osoba je v tomto případě pod speciální ochranou státu. (Zákon č. 634/1992 Sb., o ochraně spotřebitele)

„Mezi hlavní oblasti této právní úpravy patří poctivost prodeje, zákaz používání nekalých obchodních praktik, informační povinnosti a označování, organizované akce a mimosoudní řešení spotřebitelských sporů.“ (Zákon č. 634/1992 Sb., o ochraně spotřebitele)

Proto dělíme úvěry na Spotřebitelský úvěr – ochrana spotřebitele a úvěry poskytované osobám, co spotřebiteli nejsou. Tyto úvěry se těší velké oblibě díky jejich dostupnosti. Poskytovatelé zpravidla půjčky vyřídí do jednoho dne, pouze na doklad totožnosti a potvrzení o příjmech, popřípadě kontakt na zaměstnavatele, kde si výši příjmu sami ověří.

Tyto úvěry lze využít mimo spotřební zboží i na studium, dovolenou či lázeňský pobyt. Obsahují anuitní splátku, což je neměnná výše splátky po dobu splácení, dále pevnou dobu splatnosti a roční úrokovou sazbu nákladů.

Vlivem rizika věřitele se spotřebitelské úvěry řadí mezi nejdražší půjčky, tj. s nejvyšší úrokovou mírou. V případě spotřebitelských úvěrů od bankovních institucí se jedná o daleko důkladnější a zdlouhavější proces. (Vybíhal, 2011)

K dlouhodobým úvěrům radíme nejznámější, a to hypoteční úvěry, tedy úvěry zpravidla na bydlení. Lze je však využít i k pořízení statků, či splácení nevýhodných půjček. Dělí se na účelový hypoteční úvěr a neúčelový, přezdívaný také americká hypotéka.

Účelové hypoteční úvěry mají dáno přímo ve smlouvě, na co mohou být použity. Nejčastěji tedy k pořízení nemovitosti. Tou klient ručí v případě nenaplnění závazku. Americká hypotéka naopak stanovený účel nemá, klient ji tedy může využít libovolně. Proto jsou náklady při sjednávání hypotéky a poplatky za vedení účtu vyšší. Od spotřebitelských půjček se liší především delší dobou splatnosti a výši sjednané půjčky.

Dlužník se zavazuje ke splacení svou nemovitostí, o kterou tak může přijít. V řadě případů mohou být hypoteční úvěry výhodné, a to díky inflaci. Kdy vzhledem ke snižování hodnot peněz nabývá nemovitost vyšší ceny, než za kterou byla pořízena v okamžiku sjednání úvěru. (Vybíhal, 2011)

3.1.4 Kreditní a debetní karta

Jak potvrzují nejnovější výsledky měření finanční gramotnosti (2020), 44 % občanů České republiky stále nedokáže popsat rozdíl mezi debetní a kreditní kartou. Tyto výsledky lze však považovat za příznivé, neboť je to dvojnásobně více než v roce 2015. Proto je považováno za důležité zde rozdíl alespoň zkráceně zmínit. Debetní karta je karta vydávána k běžnému účtu. Touto kartou jsou tedy placeny statky a služby disponibilními penězi subjektu a její využívání není ve většině případů zpoplatněno. Debetní karta má tedy častější využití a v řadě případů je chybně označována za kartu kreditní. Oproti tomu kartu kreditní vydává banka na žádost klienta na sjednanou částku, a to k účtu úvěrovému.

Peníze na této kartě jsou peníze banky a subjekt si je platbou půjčuje. Na tomto principu funguje obdobně jako karta debetní a čerpání úvěru je po určitou dobu zadarmo. Pokud je úvěr splacený do konce bezúročného období, využití je beznákladové. Jeho délka se liší podle jednotlivých bankovních institucí. Obvykle se jedná o období 40 až 55 dní. (Komerční banka, 2022) V ČR používá kreditní karty pětina lidí, a to zpravidla jako disponibilní rezervu. (MFČR, 2020)

3.1.5 Daně

V kontextu této práce bude rozebrána pouze daň z příjmu fyzických osob, neboť právě tato daň je spojována s finanční gramotností. Daň z příjmu fyzických osob je nejdiskutovanější daní, a zároveň je považována za nejkompexnější. (Samuelson, 2010)

I přesto však je daňová gramotnost a samotné daňové vzdělání v České republice téměř nediskutovaným problémem. (Zichová, 2022) Nejdříve krátce o daňové soustavě v České republice. Daň je obecně povinná platba do státního rozpočtu. Jsou rozděleny dle postoje poplatníka na daně přímé a daně nepřímé. Daň z příjmů fyzických osob se řadí do daní přímých, neboť plátce i poplatník je jedním daňových subjektem. (Marková, 2020)

V současné době je sazba daně z příjmů fyzických osob stanovena na 15 % ze základu daně. Tato sazba však platí pouze do základu ve výši čtyř násobku průměrné mzdy, pro rok 2022 se jedná o 155 644 Kč měsíčně. Pro příjmy nad tuto částku je stanovena 23% daňová sazba. Pokud se odvede v průběhu roku záloha na dani ve 23% sazbě, může být v rámci ročního zúčtování daně rozdíl navrácen, a to v případě, že za celý rok příjem nepřesáhl hranici 1 867 728 Kč. (Šubrt, 2022) Toto je označeno jako progresivní zdanění, které od roku 2021 nahradilo původní systém solidární daně, která byla zavedena jako reakce na hospodářskou krizi v roce 2013. Ta se vztahovala na aktivní příjmy, tedy na příjmy z podnikání a zaměstnání. (Minčič, 2013)

3.1.6 Inlace

Inlace je znehodnocení peněz v čase, jejím ukazatelem je roční tempo růstu cen – cenové hladiny. V České republice je inflace měřena pomocí indexu spotřebitelských cen s označením CPI, který zobrazuje rozdíl spotřeby statků a služeb domácností. Je založen na principu porovnání spotřebního koše, který obsahuje sedm set nejpodstatnějších položek domácností. Jako například voda, energie, bydlení, potraviny, doprava aj. Ty se násobí cenovou hladinou v základním a daném roce. (Škvára, 2011)

Není to ovšem jediný způsob měření inflace. Dalším způsobem je Index cen výrobců, zkráceně PPI. Tento index pracuje s podobným principem jako index předchozí, zvažuje ceny surovin, polotovarů a výrobků s váhami tržeb. Oba indexy odráží stejnou míru inflace v dlouhém období. Třetím indexem je Implicitní cenový deflátor. Ten narozdíl od dříve zmiňovaných kromě cen statků a služeb zvažuje i objem produkce daného období. (Škvára, 2011)

Příčinou inflace je zvyšování objemu peněz v ekonomice nevyrovnaným odpovídajícím přírůstkem produkce. Množství peněz v ekonomice ovlivňuje Centrální národní banka monetární politikou. (Brčák a kol. 2020)

Inlace se týká všech služeb či zboží, ne pouze jednoho odvětví. Znamená totiž snížení kupní ceny peněz – za stejnou částku nakoupíme méně statků či služeb než v předchozím

období. Inflaci rozlišujeme podle intenzity na nízkou, která je předpověditelná a typická pro většinu rozvinutých zemí. Dále inflace pádivá, typická pro země ve válečném konfliktu nebo s občanskými nepokoji. Peníze velmi rychle ztrácejí na hodnotě, míra inflace dosahuje až třiciferných hodnot. Při třetím stupněm inflace tzv. Hyperinflaci zaznamenáváme nesrovnatelný růst cenové hladiny. Peníze nemají téměř žádnou hodnotu, což vede subjekty k barterovému obchodu. Znáмым příkladem z historie byla situace v Německu po 1. světové válce. Ta byla způsobena tiskem nových peněz. (Samuelson, 2010) Opakem situace je deflace, tedy zvyšování hodnoty peněz. Ekonomové jí označují za větší hrozbu pro ekonomiku státu než inflaci. I přes to, že vidina zlevňování zní lákavě, není tomu tak.

Spotřebitel v deflaci oddaluje nákup movitějších statků s vidinou budoucího zlevňování, čímž se zpomaluje ekonomika. V momentě snižování ceny peněz, by se měla zároveň snižovat i cena práce. Mzdy však v praxi není možno snižovat. Bojuje se s ní hůře než s inflací, neboť je potřeba subjekty přesvědčit, aby více utrácely. Tato situace označována za období deprese nastala ve dvacátém století hned několikrát. Poprvé krachem na New Yorkské burze v třicátých letech a podruhé pak v devadesátých letech v USA i Japonsku. V Japonsku krachem akciového trhu, označováno jako ztracená dekáda. Joan Robinson spolu s dalšími ekonomy označila stagflaci nejhorší možnou situací v ekonomii. Během stagflace dochází k vysoké nezaměstnanosti a zároveň inflaci. (Samuelson, 2010).

Dopady Inflace na ekonomiku státu vyjádřil Keynes: *„S tím, jak inflace pádí a reálná hodnota peněz divoce kolísá, se ničí vztahy mezi věřiteli a dlužníky, které stojí v samotném základu tržní ekonomiky. Ztrácejí smysl a tvorba bohatství se stává hrou nebo loterií.* Termínu inflace rozumí přibližně padesát procent populace. (Clark a kol., 2018). Dle průzkumu z roku 2020 prokazují studenti českých vysokých škol znalost pojmu inflace pouze z 57,5 % a pouze 41 % dokáže určit aktuální míru inflace. Studenti ekonomicky zaměřených oborů dosahují prokazatelně lepších výsledků. (Beranová, 2020)

3.1.7 Předlužení

Za předlužení lze označit situaci, kdy po odečtení běžných životních nákladů nezbývají peníze na splácení úvěrů. Pokud se tato situace včas neřeší, a klient nezačne své dluhy splácet, nastává postupné zvyšování úvěrové částky. Věřitel může předat dluh vymáhací agentuře, čímž se výše dlužné částky ještě zvyšuje, nebo dluh vymáhat soudně,

zde se částka zvyšuje o soudní poplatky. Pokud ani v těchto případech nebude dluh uhrazen, majetek propadne do zástavy.

Při soudním nařízení nastávají dlužníkovi tři možnosti řešení, kromě splacení dluhu a exekuce může využít insolvenčního řízení. Krajní formou vymáhání dluhů je exekuce. (Klínský, 2009)

3.1.8 Exekuce

Jinými slovy zabavení majetku, kterého je využito pro splacení dluhu. Sám exekutor vydá rozhodnutí, zda zabavovat majetek, nebo dlužníkův plat. U exekuce příjmů se nechává dlužníkovi pouze nezabavitelné minimum, to bylo v dubnu 2022 zvýšeno na 9138,75 Kč měsíčně. (exekuce insolvence www). Pro rok 2023 byla hranice opět zvýšena díky zvýšení průměrné mzdy na částku 40 324 Kč. Nezabavitelné minimum je tedy 13 638 Kč. (Šubrt a kol., 2023)

Zaměstnavatel provádí srážku ze mzdy na exekuce nařízené Soudním exekutorem, zdravotními pojišťovnami, správcem daně, či jinými státními institucemi. Tyto pohledávky jsou zpravidla přednostními pohledávkami, tedy sráží se ze mzdy prvotně. Do nabytí právní moci dochází ke srážkám ze mzdy, zaměstnavatel však srážky deponuje. Na účet oprávněného odesílá deponovanou částku až po obdržení rozhodnutí o nabytí právní moci. (Šubrt a kol., 2022) Ve srážkách ze mzdy se zohledňují taktéž vyživované osoby, které zvyšují nezabavitelnou částku. Ve smyslu exekučního řádu může být vyživovanou osobou manžel/ka, děti, ať už vlastní nebo opatrované, a jiní členové domácnosti.

Dle statistického šetření se počet nově zahajovaných exekucí na počátku roku 2022 zvýšil meziročně o 11,4 %. Tento nárůst úzce souvisí s pandemií Covid-19 a růstem cen energií. (Institut prevence a řešení předlužení, 2022)

Celkový počet fyzických osob v exekuci však od roku 2019 klesá. V lednu 2023 klesl počet povinných osob na 672 417. Počet exekucí taktéž klesl na aktuální hodnotu 4 milionů.

V těchto exekucích jsou zohledněny i přerušené exekuce. (Exekutorská komora ČR, 2023) Za to se však oproti roku 2021 zvýšila celková vymáhaná částka téměř o 300 miliard korun. (Institut prevence a řešení předlužení, 2022)

Zastavení exekuce je možné pouze ze strany dlužníka nebo věřitele ve zvláštních případech nebo v případě využití oddlužení.

3.1.9 Oddlužení

Zákon č. 182/2006 Sb. Zákon o úpadku a způsobech jeho řešení.

Osoby žádající o oddlužení musí splnit podmínky, jako je čistý záměr, odpovědný přístup, nemít insolvenční historii z posledních deseti let a schopnost splácet výdaje insolvenčního správce, odměnu sepisovatele a závazek věřitelům.

Sami nezajištění věřitelé, nikoliv tedy banky, rozhodnou, jakou formou bude oddlužení probíhat a od roku 2019 buď formou plnění splátkového kalendáře se zpeněžením majetkové podstaty, kdy mu bude zaměstnavatelem strhávána částka přímo z výplaty a proběhne prodej majetku, nebo pouze zpeněžením majetkové podstaty.

Nově může být dlužníkovi nařízeno absolvovat určitý počet hodin odborného sociálního poradenství, s cílem rozvoje finanční gramotnosti. (Justice, 2022)

3.1.10 Investice

Velká ekonomická encyklopedie definuje investice jako základní kategorie označující tok výdajů, určených na udržení nebo rozšíření reálné kapitálové zásoby. Jde tedy o výdaje nesloužící bezprostředně ke spotřebě, ale k zabezpečení budoucích důchodů. (Žák a kol., 2002)

Investice, jinými slovy zhodnocení majetku, patří bezesporu k hlavním faktorům rozvoje ekonomiky. Z makroekonomického hlediska ovlivňují investice krátkodobý produkt a tvorbou fixního kapitálu i růst hrubého domácího produktu dané země.

V ekonomice plní tři funkce, a to funkci kapacitní, kdy vytváří novou výrobní kapacitu národního hospodářství. Dále funkci nákladovou, která se neustále zvyšuje technickým pokrokem. A v neposlední řadě funkci důchodovou.

Ta tvoří důchody – příjmy zaměstnanců ve fázi realizace investic. Investice jsou rozděleny na investice reálné a finanční. Reálné investice jsou investice do vlastního kapitálu, ať už hmotného či nehmotného. Oproti tomu investice finanční označují investice do cizího kapitálu jakožto investice do cenných papírů. Tyto investice s sebou přináší vyšší riziko nežli investice reálné. Znatelný rozdíl vzniká i ve zhodnocení finančních investic. (Polách, 2012) Počet investorů v zemích OECD stále roste, často se však rozhodují na základě nesprávných informací. To může vést k nedostatečné diversifikaci portfolií, k riskantním rozhodnutím či volbě pro jedince nevhodného finančního produktu. (OECD, 2005)

3.2 Rozhodování

Rozhodování je z hlediska psychologie bráno jako proces, na který mají vliv především emoce, zkušenosti a instinkt. Člověk se rozhoduje na základě zvážení výhod rozhodnutí a jeho možností, a poté přichází smiřování s následky daného rozhodnutí. (Koukolík, 2020)

Z matematického hlediska je rozhodování popsáno následujícími způsoby.

Rozhodování probíhá rozhodovacími procesy. Rozhodovací proces je postup řešení rozhodovacích problémů, ve kterých je nutno vybrat jedno rozhodnutí z více možných variant řešení. (Šubrt a kol., 2019) Cílem rozhodování je výběr co možná nejlepší varianty. Výsledky, tím pádem i kvalita rozhodnutí jsou však známy v budoucnu.

Míra jistoty rozhodovatele je značně ovlivněna množstvím a kvalitou poskytnutých informací. (Blahova, 2021)

Dle poskytnutých informací lze rozhodování dělit na rozhodování za jistoty, nejistoty a rizika. (Šubrt a kol., 2019) Rozhodování za jistoty, nastává, když jsou s určitostí dané důsledky rozhodování. Při rozhodování za nejistoty není známa pravděpodobnost výskytu jevu případně ani jeho důsledků. Rozhodování za rizika označuje takové rozhodování, kdy jsou známy možné situace, jejich pravděpodobnost výskytu a jejich důsledky. (Žák a kol., 2002)

Pro rozhodování v nejistých situacích, situacích s neznámou pravděpodobností výsledku – například v investování, musí rozhodovatel porovnat svou touhu po potenciálním výsledku s případnou ztrátou. Dle základních pozorování lidských reakcí lze konstatovat, že potenciální ztráta subjektu převažuje v jeho volbě nad potenciálním ziskem. Člověk je ochoten přijmout riziko ztráty při stejné šanci jako zisku pouze v případě, že má zisk výrazně vyšší hodnotu. (Shafir, 2002)

V oblasti financí se polovina Čechů řídí podle rad své rodiny případně známých. (MFČR, 2020)

3.2.1 Investiční rozhodování

Předmětem investičního rozhodování je dlouhodobé investování do hmotného, nehmotného a finančního majetku. Toto rozhodování přináší dvě otázky, a to kolik a kdy se bude investovat a výběr majetku či projektu, do kterého se bude investovat. Toto rozhodování se řídí různými typy strategií. Těmito strategiemi jsou strategie maximalizace ročních výnosů, strategie růstu ceny investice, strategie růstu ceny spojená s maximálními ročními výnosy, agresivní strategie investic a strategie maximální likvidity. (Žák a kol., 2002)

V oblasti finanční gramotnosti se jedná především o investování do finančních produktů. Vzhledem ke zvyšující se obavě zajištění příjmů v důchodovém věku, je kladen velký důraz na distribuci informací ohledně rozhodování v této oblasti. Finanční vzdělávání si klade za úkol zprostředkovat informace a potřebné znalosti, které pomohou při výběru vhodného produktu. (OECD, 2005)

Zájem o investování v penzijních a účastnických fondech od roku 1995 prudce rostl. Maxima dosáhl v roce 2015 a od té doby počet účastníků spíše stagnuje. V posledním čtvrtletí roku 2022 se jednalo téměř o 4,5 milionů účastníků. Ovšem stále roste výše jejich příspěvků. Na konci minulého roku dosáhly spravované prostředky částky 584 miliard korun.

Rostoucí tendenci má taktéž průměrná výše příspěvku zaměstnavatele, nyní činí přes tisíc Kč měsíčně. Příspěvek zaměstnavatelů dostává čtvrtina účastníků. (APSČR, 2023)

Momentálně je za větší problém ve společnosti považována inflace. Té se obává až 95 % Čechů. Téměř 40 % Čechů vůči tomu však nepodniká žádné kroky. Před inflací aktuálně konzervativní produkty, v podobě penzijních přípojištění a spořicíh účtů, neuchrání.

Vlivem těchto faktorů začali investoři investovat do méně rizikových produktů. Investice jako ochranu proti inflaci však volí pouze 21 % Čechů, z větší části muži. Své investice zvýšilo až 30 % Čechů do 26 let. (Generali Investments, 2022)

3.3 Finanční gramotnost

“Finanční gramotnost je soubor znalostí, dovedností a hodnotových postojů občana nezbytných k tomu, aby finančně zabezpečil sebe a svou rodinu v současné společnosti a aktivně vystupoval na trhu finančních produktů a služeb. Finančně gramotný občan se orientuje v problematice peněz a cen a je schopen odpovědně spravovat osobní/rodinný rozpočet, včetně správy finančních aktiv a finančních závazků s ohledem na měnící se životní situace“ (MFČR, 2010)

Tento pojem v nahradila definice z roku 2020, kde je finanční gramotnost vymezena jako souhrn znalostí, dovedností a postojů nezbytných k dosažení finanční prosperity prostřednictvím zodpovědného finančního rozhodování. (MFČR, 2020)

Vlivem přístupnějšího trhu, politických situací a zvyšování nabídek finančních produktů se začal klást důraz na samotné finanční vzdělávání. Pro spotřebitele bez finančního povědomí je téměř nemožné orientovat se ve finančních trzích. Přesto však za sebe, či za své okolí musí učinit finanční rozhodnutí, kterým se mohou uvést do potíží. Tito spotřebitelé často nedokáží porovnat výhodnost produktů a jejich současné i budoucí náklady. Zvýšení jejich finanční gramotnosti jim dodá potřebné znalosti ke správnému rozhodování při pořizování finančních produktů. Dalším často zmiňovaným problémem je ve smyslu finančního zabezpečení stárnutí populace. (OECD, 2005)

Finanční gramotnost je rozdělena na Peněžní gramotnost, Cenovou gramotnost a Rozpočtovou gramotnost. (Škvára, 2011)

Finanční gramotnost tvoří jednu ze složek klíčových kompetencí ekonomické gramotnosti. Její úroveň ovlivňuje národní hospodářství, spadají tam tedy i makroekonomické aspekty a daňová oblast. (MFČR, 2007)

3.3.1 Finanční vzdělávání v České republice

Teprve v devadesátých letech se začaly objevovat pojmy jako finanční vzdělání, přesná definice však ještě nebyla uvedena. Pojem finanční gramotnost byl tak vymezen až po uvedení Národní strategie pro finanční vzdělávání. K rozvoji finančního vzdělávání v České republice bylo přistoupeno po zveřejnění výsledků druhého Mezinárodního výzkumu dospělých v letech 1997 a 1998, kterého se Česká republika účastnila. (Pavlát, 2020)

Tento výzkum měl za cíl porovnání funkční gramotnosti dospělých. Zkoumána byla zvláště gramotnost dokumentová, literární a numerická. Populace České republiky byla testována mezi nejlepšími v numerické gramotnosti, kdy výsledky dosáhly bodových hodnot 3.0. Umístila se tak na první pozici spolu s nejlépe hodnocenými skandinávskými zeměmi. Oproti tomu byla prokázána malá literární gramotnost. (SIALS, 1998)

Roku 2005 bylo vládou přijato usnesení o zlepšení podmínek v bankovním sektoru, součástí kterého bylo rozhodnutí o povinném finančním vzdělávání ve školách.

V závislosti na to byl roku 2007 vydán dokument Systém budování finanční gramotnosti na základních a středních školách, který vznikl za spolupráce Ministerstva financí, Ministerstva školství, mládeže a tělovýchovy a Ministerstva průmyslu a obchodu. V tomto dokumentu je obsažena definice finanční gramotnosti, způsob zjišťování aktuální úrovně v populaci a jednotlivé standardy výuky finanční gramotnosti na základních a středních školách. (MFČR, 2007)

Finanční vzdělávání má dle národní strategie splňovat princip nezávislosti, který zakazuje propagaci značek či konkrétních produktů, dále principy objektivity, odbornosti a zacílení na přiměřenost vůči cílové skupině. (MFČR, 2020)

3.3.2 Struktura finančního vzdělávání

Finanční vzdělávání je rozděleno na dva pilíře. Počáteční pilíř je zajištěn v rámci školního vzdělávání prostřednictvím Ministerstva školství, mládeže a tělovýchovy. Dalším pilířem jsou aktivity pro prioritní cílové skupiny, zprostředkovány především pomocí Ministerstva práce a sociálních věcí a Ministerstvem vnitra. Prioritní skupina je definována jako skupina zranitelnějších, tedy s nízkou finanční gramotností, dále nezaměstnaní, příjemci pomoci v hmotné nouzi a senioři. V počátečním pilíři se jedná o žáky základních a středních škol.

3.3.3 Standard finanční gramotnosti pro základní vzdělávání

Standardy jsou rozdílné pro první a druhé stupně základních škol. Zároveň jsou rozčleněny na tři oblasti finanční gramotnosti, se kterými by měla škola své žáky obeznámit a začlenit je do výuky. Těmito oblastmi jsou Peníze, Hospodaření domácnosti a Finanční produkty.

Žáci prvního stupně by dle standardů měli být schopni používat peníze v běžných situacích, odhadnout a kontrolovat cenu nákupu a vrácené peníze. Díky znalosti rozpočtu, příjmů a výdajů a nárokům na reklamaci dokáží žáci demonstrovat z jakých důvodů není možné realizovat všechny výdaje. Z finančních produktů se klade důraz především na úspory a půjčky. Na základě těchto pojmů žák vysvětlí, v jakých situacích si půjčovat, jak vrátet dluhy a proč spořit. (MFČR, 2007)

Na druhém stupni by žáci měli z oblasti peněz ovládat vhodné využití nástrojů placení, tvorbu ceny jakožto součtu nákladových položek s přihlédnutím na zisk. Dále vysvětlit vlivy na tvorbu ceny a vliv inflace na hodnotu peněz. V oblasti hospodaření domácností ovládají sestavení rozpočtu domácnosti a rozlišení příjmů na pravidelné a nepravidelné. Zároveň je kladen důraz na ochranu v případě porušení práv spotřebitele. Z oblasti finančních produktů jsou vyzdviženy příklady použití debetních a kreditních platebních karet, porovnání využití volných prostředků, význam úroků a typy pojištění. (MFČR, 2007)

3.3.4 Standard finanční gramotnosti pro střední vzdělávání

Standard pro středoškolské vzdělávání z hlediska obsahu totožný s finanční gramotností dospělých. Oproti standardům pro základní školy jsou rozšířeny o oblast Práva spotřebitele. V oblasti Peněz žáci využívají platební nástroje, směny peněz kursovními lístky, stanovují cenu, rozlišují cenu z marketingového hlediska – dle zákazníků, místa, období. Rozpoznávají cenové triky a vysvětlují důsledky inflace. Z finančních prostředků je žák schopen vybrat nejvýhodnější produkt pro investování, úvěrový produkt i produkty pojištění s ohledem na vlastní potřeby.

Příkladně vysvětlí uplatnění práva spotřebitele při nákupu zboží a služeb. Dále se žáci orientují ve všeobecných podmínkách smlouvy a demonstrují důsledky neznalosti ve smluvních vztazích. (MFČR, 2007)

3.3.5 Finanční gramotnost v České republice

Finanční gramotnost občanů České republiky sleduje ministerstvo financí. Testuje ji na dospělé populaci každých 5 let. Testy na finanční gramotnost zpracovalo samo ministerstvo prostřednictvím internetového portálu www.financnigramotnost.mfcr.cz. Roku 2020 se konalo třetí měření finanční gramotnosti v České republice. Měření proběhlo na vzorku dospělé populace 1003 lidí. Do dotazníku byly zařazeny i otázky pro Organizace pro hospodářskou spolupráci a rozvoj (OECD).

„OECD byla založena v roce 1961 jako nástupce Organizace pro evropskou ekonomickou spolupráci (Organization for European Economic Co-operation -OECE) na základě dohod mezi vládami průmyslově vyspělých demokratických zemí a od svého vzniku hraje důležitou roli v koordinaci jejich hospodářské a sociální politiky. Členské země OECD respektují určité shodné principy, kterými jsou: tržní systém hospodářství, pluralitní demokracie a dodržování lidských práv.“ (MPSV, 2022)

K dnešnímu datu má 30 členských států. Česká republika se stala členskou zemí dodatečně v prosinci roku 1995.

Měření finanční gramotnosti z roku 2020 poukazuje na mírné zlepšení ekonomické zodpovědnosti, která se týká zlepšení rozhodování na finančních trzích, domácnosti lépe hospodaří s financemi. Rozšířilo se povědomí o právech i opatrnost při uzavírání smluv. Naopak je zřejmá stálá stagnace v oblasti finančního povědomí i v početních dovednostech. V rámci mezinárodního srovnání si Česká republika vede průměrně.

Dle výsledků měření české bankovní asociace z března 2021 klesl u Čechů index finanční gramotnosti na 55 bodů - meziročně o 6 bodů. Vrátili jsme se na úroveň roku 2017. Nejhorší výsledky byly opět zaznamenány u výběru nejvýhodnějšího úvěru, kde správně odpověděla pouze třetina respondentů. (Česká bankovní asociace, 2013)

V roce 2020 by si nejvýhodnější úvěr zvolila pouze čtvrtina respondentů (MFČR, 2020) Průzkum prokázal, že vlivem pandemie jsou Češi z finančního hlediska opatrnější a nad svými výdaji více přemýšlí. (Česká bankovní asociace, 2013)

Celých 56 % respondentů spatřuje vinu v poklesu finanční gramotnosti právě ve školním systému. Obecně vyšlo najevo, že padesát procent Čechů do třiceti let je méně ekonomicky zodpovědných. (Česká bankovní asociace, 2013)

3.3.6 Národní strategie finančního vzdělávání

Národní strategii finančního vzdělávání byla zpracována roku 2010 za spolupráce MFČR, MŠMT, MPO A ČNB. Národní strategie finančního vzdělávání je modelem, napomáhajícím rozšíření a výuce finanční gramotnosti. Řeší hlavní problémy, se snahou zvýšit úroveň finanční gramotnosti v ČR pomocí výuky. (MŠMT,2010)

V lednu r. 2020 byla schválena nová Národní strategie finančního vzdělávání rozšířená o vzdělávání vybraných skupin dospělé populace. Do teď se zaměřovala především na výuku ve školách. K vybraným skupinám patří sociálně ohrožené skupiny - senioři, nezaměstnaní, lidé čerpající pomoc v hmotné nouzi. Dále je pomoc rozšířena i na skupiny těmito lidem pomáhající, jakožto sociální pracovníci, úřad práce a policisté. (MŠMT, 2022)

3.3.7 Výsledky měření finanční gramotnosti

Na základě výsledků testu došlo k rozřazení podle získaného bodového ohodnocení, kde byl maximální možný zisk 42 bodů. Rozřazení je následující: do deseti bodů je jedinec zařazen do skupiny s nízkou ekonomickou zodpovědností, v rámci 11-21 bodů se jedná o skupinu spíše ekonomicky nezodpovědnou, 22 -32 bodů jedinec disponuje spíše vysokou ekonomickou zodpovědností a od hranice 33 bodů výše skupina Velmi vysoká ekonomická zodpovědnost.

Průzkum prokázal následující procentuální zastoupení v populaci: 1. skupina – Velmi nízká ekonomická nezodpovědnost 4 %, Spíše nízká ekonomická nezodpovědnost je zastoupena 27 % občanů. Skupina následující – Spíše vysoká ekonomická zodpovědnost má pozitivní výsledek 59 % zastoupení v České republice a skupina s nejvyšší ekonomickou zodpovědností je zastoupena 10 %. Ve výzkumu byly měřeny i obecné postoje respondentů. 52 % Čechů uvádí, že se spíše ano, nebo téměř s jistotou zachovají čestně, přestože by na situaci mohli tržít. (MFČR, 2020)

Mezi zdůrazněné výsledky PSFV zlepšení v oblasti reakce na nečekané výdaje. Oproti roku 2015 vzrostl podíl domácností, které by dokázaly ustát menší akutní výdaj. Nejčastějším řešením finanční tísně je omezení výdajů. Téměř polovina respondentů by nevěděla, co si v takových situacích počít. O deset procent klesl oproti roku 2015 podíl domácností, které nesporí, na hodnotu 9 %. Dále byl prokázán zvyšující se podíl domácností, které své úspory uchovávají především v hotovosti. (MFČR, 2020)

Dostatečné zabezpečení na stáří uvedlo 26 % respondentů. Většina se spoléhá na státní důchod. Dále byla zjištěna vysoká zodpovědnost při splácení závazků a obecně odmítavý postoj k riskování s financemi. Oproti předchozímu měření se zásadně nezměnilo povědomí o složeném zúročení. Pokles byl zaznamenán u aplikace úrokových sazeb při vkladu prostředků na spořicí účet. (MFČR, 2020)

3.4 Vliv finanční gramotnosti na rozhodování osob

Nedostatečná finanční gramotnost může vést až k sociálnímu vyloučení ze společnosti vlivem špatných rozhodnutí – půjčky s neschopností jejich splacení a nedostatečné gramotnosti a vzdělání může vést k podepsání nevýhodné smlouvy a půjčky. Tyto osoby jsou vyhledávány lichváři, a dostávají se tak do začarovaného kruhu, kdy jsou nuceni půjčku hradit další půjčkou.

Problémem těchto půjček narychlo jsou vysoké úroky a velmi často jsou právě nabízeny pochybnými institucemi. Tato směs událostí vede k předlužení, tj. stavu neschopnosti finančního fungování.

Těmto sociálně znevýhodněným jedincům se nevyplatí pracovat, neboť by část jejich výdělku právě vedla ke splácení uvalených exekucí. Jejich situace je úzce spjata s pobíráním sociálních dávek, nelegální výdělečnou činností a s kriminalitou.

(Vybíhal, 2011)

K neschopnosti splácet své závazky se váže strach o ztrátu bydlení, předání dětí do ústavní péče atd. Tyto jedinci jsou ze společnosti vylučováni a zdá se, že není cesty zpět. Velký nárůst předlužování je vázán k rozvoji konzumní společnosti a zpřístupnění úvěru snížením úroků a zvýšení cílů na domácnosti. Od roku 2000 klesá odpor domácností žít na dluh. Velmi často se jedinci do takových situací dostávají právě kvůli neschopnosti zaplacení výdajů na bydlení. Tento problém se pojí s vysokými nedoplatky za energie, nečekanými událostmi jako nemoc v rodině, dalším problémem, který otočí situaci vzhůru nohama je ztráta zaměstnání vlivem závislosti a v neposlední řadě nákup zbytných, ale nákladných předmětů. Tito jedinci právem cítí bezvýchodnost této situace. Sociální pomoc se této skupině obyvatel naskytuje především až ve chvíli nutností vystěhování a osobního bankrotu.

Právě lidé se zanedbatelnou finanční gramotností se stávají terčem lichvářů či pochybných institucí. (Vybíhal, 2011)

3.5 Statistické metody

Pro účel vyhodnocení této bakalářské práce byly využity následující metody a vzorce.

3.5.1 Deskriptivní statistika

Do této oblasti spadají číselné charakteristiky zkoumající především centrální tendence a rozptýlenost. Využit byl aritmetický průměr, který je definován jakožto suma údajů vydělená počtem. Vzhledem k jeho citlivosti vůči extrémním hodnotám bývá doplňován o modus či medián. Modus vyjadřuje nejčastější hodnotu ve skupině, oproti tomu medián vyjadřuje prostřední hodnotu po seřazení řady dle velikosti. Z charakteristik rozptýlenosti je výhodné doplnit průměr o rozptyl či směrodatnou odchylku. Tyto dvě charakteristiky udávají rozptýlenost dat okolo aritmetického průměru. Rozptyl vyjadřuje průměrnou kvadratickou odchylku od aritmetického průměru, a směrodatná odchylka je poté jeho druhou odmocninou. (Hendl, 2012)

3.5.2 Analýza rozptylu

Vzhledem ke struktuře dat byly pro vyhodnocení výzkumných otázek vybrány níže zmíněné testy. Nejvíce užitým testem byl v tomto výzkumu Kruscal-Wallisův test. Ten je obdobou F-testu, však pro soubory, kdy nelze předpokládat normalitu rozdělení. U Kruscal-Wallisova testu je předpokládán stejný medián ve skupinách. Výslednou hodnotou je testovací statistika H . (Hendl, 2012)

3.5.3 Analýza závislosti

K testování závislosti proměnných byl využit Spearmanův koeficient pořadové korelace. Spearmanův koeficient zachycuje monotónní vztahy. Pomocí něj lze změřit sílu vztahu dvou proměnných, u kterých nelze předpokládat normalitu rozdělení, ani linearitu jejich vztahu. Man Whitneyho U test je neparametrickým dvouvýběrovým testem, který lze využít při pozorování vztahu ordinální a nominální proměnné. (Hendl, 2012)

4 Vlastní práce

V této kapitole jsou zobrazeny celkové výsledky dotazníkového šetření. V první podkapitole jsou zmíněny stanovené výzkumné otázky, ze kterých se vychází v poslední části práce při stanovení hypotéz a samotném testování. V následujících podkapitolách jsou podrobně zobrazeny výsledky měření úrovně finanční gramotnosti.

4.1 Stanovené výzkumné otázky

1. Dosahují vyšší ročníky vyšší úrovně finanční gramotnosti?
2. Existuje závislost mezi úrovní finanční gramotnosti a volbou investičního portfolia?
3. Existuje závislost mezi úrovní finanční gramotnosti a souhlasem s progresivním zdaněním?
4. Existuje závislosti mezi úrovní finanční gramotnosti a volbu hypotečního úvěru?
5. Existuje závislost mezi přístupem k investování a úrovní finanční gramotnosti?

4.2 Dotazníkové šetření

Dotazníková metoda sběru dat byla po zvážení zvolena pro snadnou distribuci mezi respondenty a zachování určité anonymity, která snižuje riziko volby sociálně požadovaných odpovědí. Data z dotazníkového šetření lze jednodušeji analyzovat, zvláště v případě uzavřených odpovědí. K nevýhodám dotazníkového šetření patří bezesporu nízká návratnost. (Patten, 2016)

Tento problém byl eliminován spoluprací se střední školou a distribucí dotazníku během výuky. Po finálním sestavení byl dotazník předveden předem vybrané kontrolní skupině jedinců. Tento postup byl zvolen pro ověření formulaci otázek a jejich pochopení. Dále také pro kontrolu, zda výsledná data poskytují relevantní informace, které povedou k dosažení cíle této bakalářské práce. Dotazník byl rozdělen na tři části.

První část se skládá z devíti otázek, a je zaměřena na charakteristiku respondenta. V této části je taktéž čtyřmi následujícími otázkami sledován vztah jedinců k finanční gramotnosti, přikládání její důležitosti, ale i zhodnocení výuky finanční gramotnosti. Druhá část dotazníku obsahuje devět otázek, kterými je testována právě finanční gramotnost respondentů. Ve třetí části dotazníku je pozorováno rozhodování jednotlivce, kdy odpovídá na deset otázek. Tyto otázky byly strukturovány jako uzavřené. Cílem těchto otázek je především nechat žáky rozhodnout v různých situacích a vysledovat okolní vlivy na jejich rozhodování.

Otázky byly převážně uzavřené s možností vlastního komentáře. Do dotazníku byla zařazena jedna otázka s intervalovými odpověďmi, a to otázka na příjem domácnosti. Tento formát byl vybrán místo otevřeného z důvodu snížení citlivosti otázky. Takto citlivé otázky často vedou k nedokončení dotazníku, potažmo ke sběru nepravdivých odpovědí. (Survio, 2020)

4.2.1 Charakteristika respondentů

První část dotazníkového šetření se skládala z dvanácti otázek. Tato část byla rozdělena na základní charakteristiky respondentů, a charakteristiky spojené s finanční oblastí. V neposlední řadě byli žáci dotazováni na výuku finanční gramotnosti. Ze 125 respondentů je v tabulce 1 uvedeno detailnější procentuální a celkové zastoupení. Cílem bylo oslovení širokého spektra respondentů z dané střední školy. Dotazník byl zaměřen na studenty maturitních oborů: Hotelnictví, Cestovního ruchu, Obchodní akademie a Strojírenství. Nejméně respondentů bylo z oboru Cestovního ruchu. Všechny obory však získaly minimálně 10% zastoupení. Dalším důležitým kritériem šetření bylo věkové rozhraní. Zkoumán byl především ročník respondenta. Pro přesnost však byla doplněna otázka zletilosti. Téměř 40% zastoupení měly první ročníky.

Tabulka 1

	Hodnota	Počet	% podíl
Pohlaví	Muž	65	52%
	Žena	60	48%
Ročník	1.	47	38%
	2.	25	20%
	3.	25	20%
	4.	28	22%
Zletilí	Ano	45	36%
	Ne	80	64%
Obor	Hotelnictví	47	37%
	Cestovní ruch	12	10%
	Strojírenství	17	14%
	Obchodní akademie	49	39%

(Zdroj: Vlastní zpracování)

Další zkoumanou oblastí z charakteristik respondenta byl postoj k financím, zdali si žáci přivydělávají, dostávají kapesné od rodičů či v jaké formě uchovávají své našetřené finance. Tyto otázky byly zavedeny z důvodu zjištění, v jaké míře studenti s financemi disponují. Z celé skupiny respondentů si pravidelně vydělává 21 žáků, nepravidelně poté 34. Největší podíl respondentů pracuje o prázdninách a pouze 20 žáků nevydělává vůbec. Finanční podporu od rodičů získává pravidelně téměř polovina žáků, nepravidelně pak 43 respondentů a 21 žáků kapesné nedostává. Další otázkou byl způsob uchovávání svých úspor. Nejoblíbenější způsob uchovávání úspor je bankovní účet, dalším v pořadí je hotovost. Dva žáci uvedli uchovávání úspor v hotovosti i na bankovním účtu. 39 respondentů využívá spořicího účtu a další tři uvedli uchování úspor v akciích a jeden dokonce i v investičních obrazech. Tito žáci dosahovali v testu finanční gramotnosti nejlepších výsledků. Pouze jeden respondent z celé skupiny úspory nemá.

V otázce ohledně příjmů v důchodu 55 žáků uvedlo, že nad příjmy v důchodu přemýšlejí. Většina žáků však nad touto problematikou neuvažovala. Dále byla v šetření zavedena otázka ohledně příjmů domácnosti. Pouze 30 % žáků o rozpočtu domácnosti přehled nemá. Odpovědi na otázku na příjem domácností byly zvoleny v intervalovém formátu, nikoliv jako otázka otevřená. Intervaly snižují citlivost otázky, což zvyšuje šanci respondenta daný dotazník dokončit. Výsledky jsou podrobněji zobrazeny v tabulce č. 2.

Tabulka 2

Charakteristika	Hodnota	Počet	% podíl
Pracuje	Pravidelně	21	17%
	Nepřavidelně	34	27%
	O prázdninách	50	40%
	Nevydělává	20	16%
Kapesné	Pravidelně	61	49%
	Nepřavidelně	43	34%
	Nedostává	21	17%
Úspory	Běžný účet	50	40%
	Spořicí účet	30	24%
	Hotovost	39	31%
	Akcie	3	3%
	Bez úspor	1	1%
Příjmy v důchodu	Nepřemýšlel	70	56%
	Přemýšlel	55	44%
Příjem domácnosti (tis.Kč)	>60	27	22%
	35-59	39	31%
	20-34	18	14%
	<20	4	3%
	Nevím	37	30%

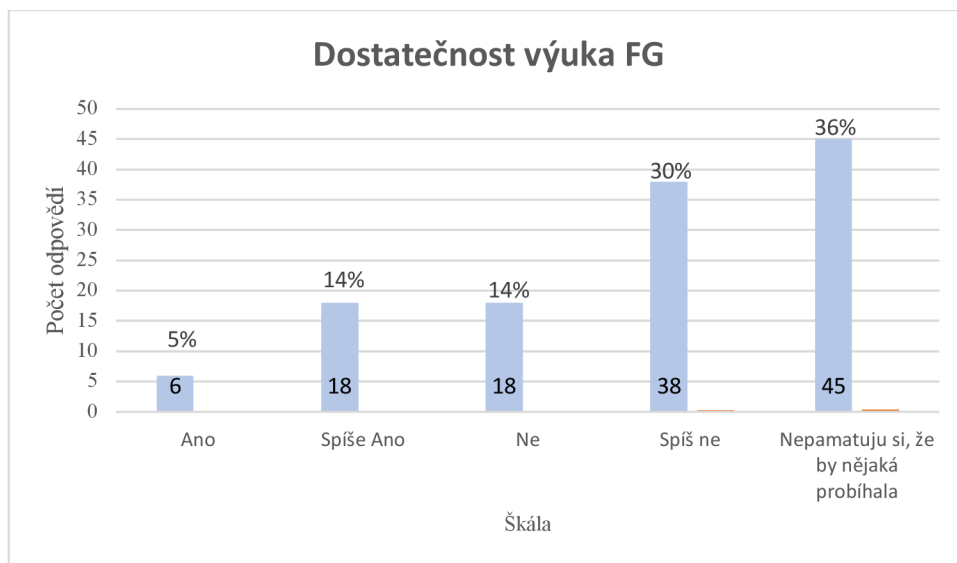
(Zdroj: Vlastní zpracování)

4.2.2 Pohled respondentů na výuku finanční gramotnosti

Dle výzkumu České bankovní asociace spatřuje až 56 % respondentů vinu ve vzdělávacím systému České republiky. (ČBA, 2021) Tato statistika vedla k zavedení otázek ohledně finanční gramotnosti do dotazníkového šetření.

V první otázce jsou respondenti dotazováni, zdali považují výuku finanční gramotnosti na základní škole jako dostatečnou. Zde byly odpovědi strukturovány Likertovou škálou s pěti možnými odpověďmi. Výuku považuje za dostatečnou pouze 6 žáků, dalších 18 respondentů uvedlo, že jsou spíše spokojeni s výukou. Za nedostatečnou, či spíše nedostatečnou ji považuje 56 žáků. Zbývajících 45 si nepamatuje, že by nějaká výuka finanční gramotnosti probíhala. (viz Graf 1)

Graf 1

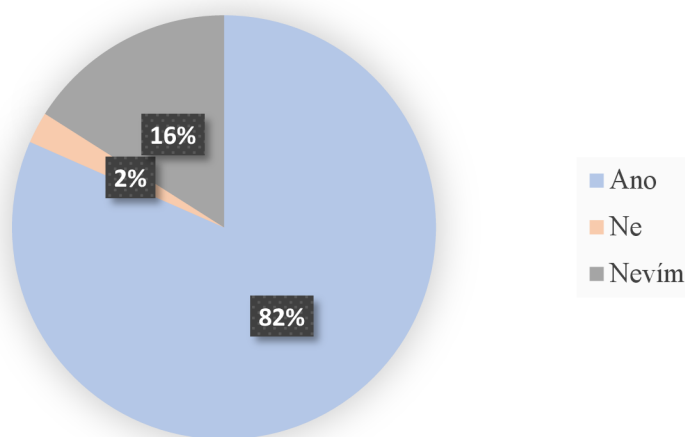

(Zdroj: Vlastní zpracování)

V následující otázce byl zkoumán postoj respondentů k posílení výuky finanční gramotnosti již na základní škole. Na výběr bylo ze tří možností: Ano, Ne, Nevím. Z výsledků (graf 2) je patrné, že drtivá většina žáků s posílením výuky souhlasí. Dalších 20 uvedlo poslední možnost a pouze 3 respondenti byli proti.

Graf 2

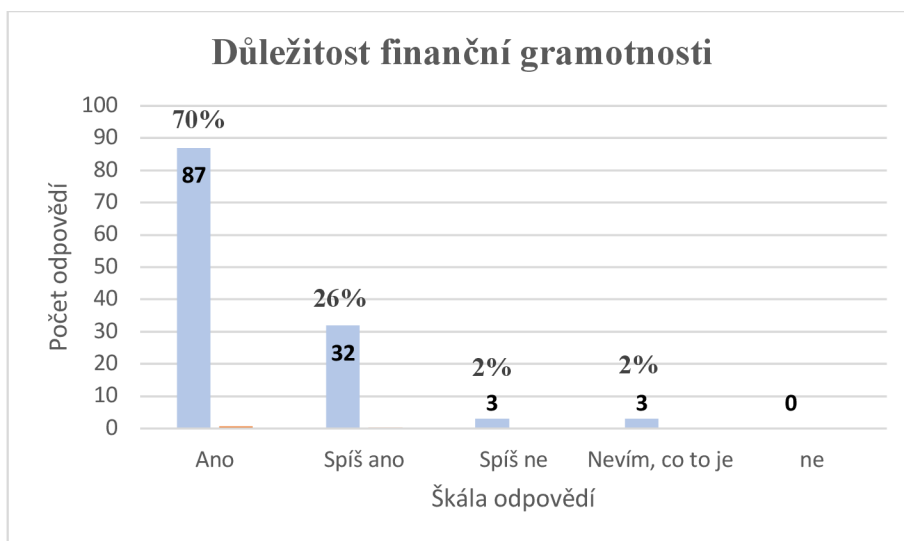
Posílení výuky na ZŠ

(Zdroj: Vlastní zpracování)

V poslední otázce bylo zjišťováno, zdali respondenti považují finanční gramotnost za důležitou. Z grafu 3 je patrné, že i sami žáci přikládají finanční gramotnosti velkou váhu. Z šesti možných odpovědí (Ano, Spíše ano, Spíše ne, Ne, Nevím, co to je) zvolilo pozitivní odpověď 119 respondentů. Zatímco možnosti Spíše ne zvolili pouze tři respondenti, nikdo nezvolil přímou negativní odpověď. Další tři žáci uvedli zbývající možnost.

Graf 3

(Zdroj: Vlastní zpracování)

4.2.3 Vyhodnocení testu finanční gramotnosti

V druhé části dotazníkového šetření byla měřena úroveň finanční gramotnosti respondentů pomocí testu. Ten se skládal z devíti otázek. Výsledky jsou zobrazeny pomocí deskriptivní statistiky v tabulce č. 3.

Tabulka 3

Deskriptivní statistika

Výsledky – finanční gramotnost

N		Průměr	Medián	Modus	Směr. odchylka	Minimum	Maximum
Počet	Chybějící	5,2880	5,0000	5,00	1,65498	2,00	9,00
125	0						

(Zdroj: Vlastní zpracování)

Dle stanoveného testu bylo možné získat 0 až 9 bodů. Dosažené minimum ve skupině byly 2 body, dosažené maximum bylo 9 bodů. Průměrný počet bodů byl 5,288 a medián i modus je 5 bodů. Směrodatná odchylka vyšla 1,655, tedy většina získaných bodů leží 1,655 bodu od průměru. Detailní přehled získaných bodů dle počtu studentů lze vidět v tabulce 4.

Tabulka 4

		Četnosti	Četnosti (%)	Kumulativní četnost (%)
Valid	2,00	4	3,2	3,2
	3,00	14	11,2	14,4
	4,00	24	19,2	33,6
	5,00	31	24,8	58,4
	6,00	21	16,8	75,2
	7,00	16	12,8	88,0
	8,00	13	10,4	98,4
	9,00	2	1,6	100,0
	Total	125	100,0	

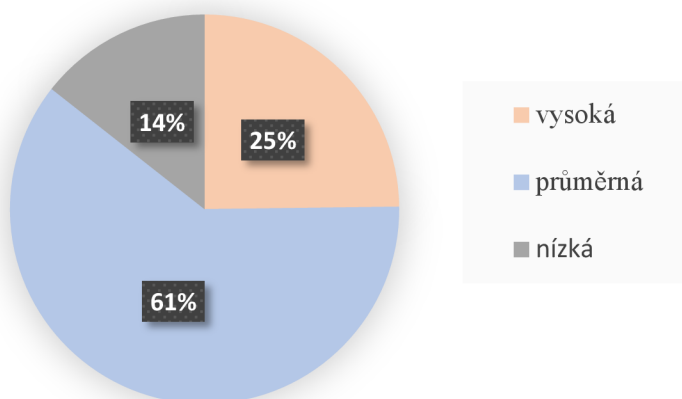
Škála na rozdělení výsledků na úroveň finanční gramotnosti dle počtu správných zodpovězených otázek:

- 7-9 správných odpovědí – Vysoká finanční gramotnost
- 6-4 správných odpovědí – Průměrná finanční gramotnost
- 3-0 správných odpovědí – Nízká finanční gramotnost

Z celkového počtu vyplněného testu vykazuje vysokou finanční gramotnost 31 žáků. Průměrného výsledku dosáhlo 76 žáků. Žáků s nízkou finanční gramotností je v této skupině 18. Otázka s nejmenším počtem správných odpovědí byla otázka: Koho znevýhodňuje inflace. Na tu správně odpovědělo pouze 31 respondentů. Další problematická otázka se týkala kreditní karty. 88 žáků je přesvědčených, že peníze na kreditní kartě pochází bankovního účtu. Naopak nejmenší potíže dělá žákům definice inflace. Za růst cenové hladiny ji považuje pouze šest respondentů.

Graf 4

Výsledky testu

(Zdroj: Vlastní zpracování)

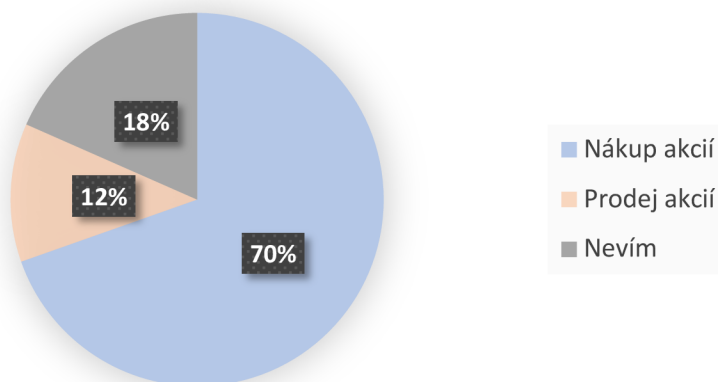
4.2.4 Vyhodnocení jednotlivých otázek

První otázka v testu finanční gramotnosti zkoumala schopnost respondentů v orientaci v grafu. Pro toto šetření byl zvolen graf vývoje akcií společnosti Apple Inc. Žáci měli specifikovat, zda byl vyznačený bod na grafu vhodný spíše k prodeji akcií či k jejich nákupu. Otázka byla uzavřená s možností výběru odpovědí: Prodej akcií, Nákup akcií a Nevím. Bod rozhodnutí byl vyznačen na rok 2009, kdy došlo k největšímu propadu ceny akcií.

Odpověď byla získána od všech respondentů. Touto otázkou si nebylo jistých pouze 23 respondentů. Správně na tuto otázku odpovědělo 87 respondentů. Akcie by v nejvyšším propadu na trhu prodalo 15 žáků. Vzhledem k tomu, že byl z grafu znát budoucí vývoj na trhu, je tato odpověď považována za špatnou. Procentuální rozložení odpovědí je zobrazeno v grafu 5.

Graf 5

Akcie - Apple Inc.

(Zdroj: Vlastní zpracování)

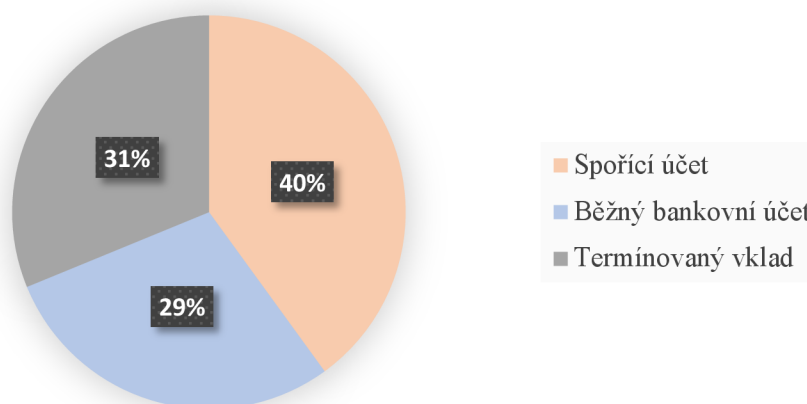
Následující otázka byla směřována na zúročení bankovních produktů. Respondenti vybírali dle nejvyšších úroků z následujících možností:

- Běžný bankovní účet
- Spořicí účet
- Termínovaný vklad

První možnost vybralo 36 žáků. Nejvíce zastoupená odpověď byla druhá, tedy Spořicí účet. Tu zvolilo 50 žáků. Správnou odpověď vybralo 39 respondentů.

Graf 6

Nejlépe zúročený produkt

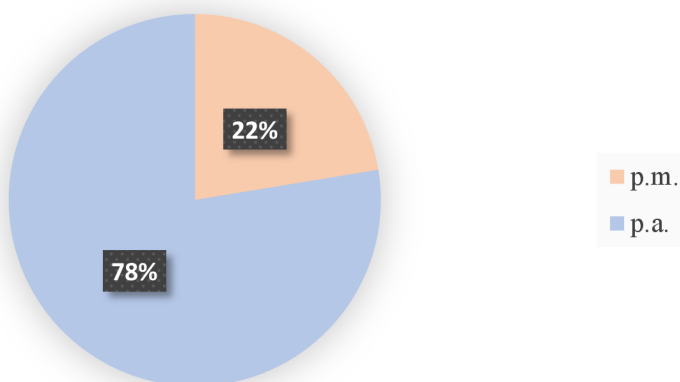

(Zdroj: Vlastní zpracování)

Třetí otázkou bylo zjišťováno, jaký mají žáci přehled v úrokových sazbách. Tato otázka se skládala pouze z dvou možných odpovědí. Zde bylo sledováno čistě povědomí o zkratkách úrokových sazeb. Žáci vybírali mezi úrokovými sazbami 15 % p.m. a 15 % p.a. jsou-li v roli dlužníka. Dle výsledků patřila tato otázka mezi ty méně problematické. Měsíční patnáctiprocentní úrokovou sazbu volilo pouze 28 žáků. 97 respondentů by v této situaci volilo správně. Procentuální výsledky jsou zobrazeny v grafu 7.

Graf 7

Volba úrokové sazby půjčky

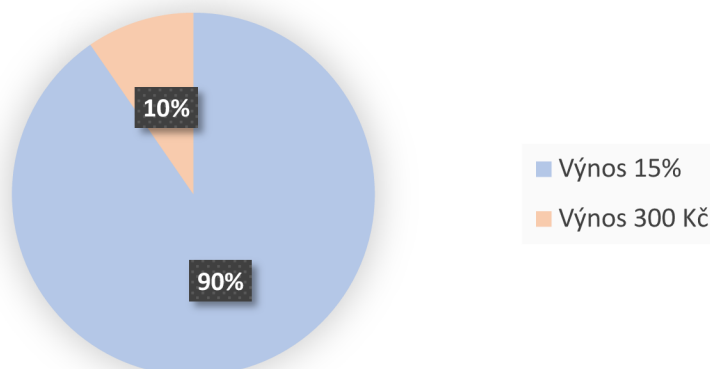

(Zdroj: Vlastní zpracování)

Následující otázka patřila dle grafu 8 k otázkám s nejlepšími výsledky. Opět se týkala procentuálních výpočtů, tentokrát však při volbě zhodnocení investice. Respondent je v situaci, kdy investuje na rok 3000 Kč. Vybírá z možností 15 % výnosu z investované částky, nebo variantu výnosu v hodnotě 300 Kč. Druhou variantu v tomto případě zvolilo 12 žáků.

Graf 8

Výnosnost investice - 3 000 Kč

(Zdroj: Vlastní zpracování)

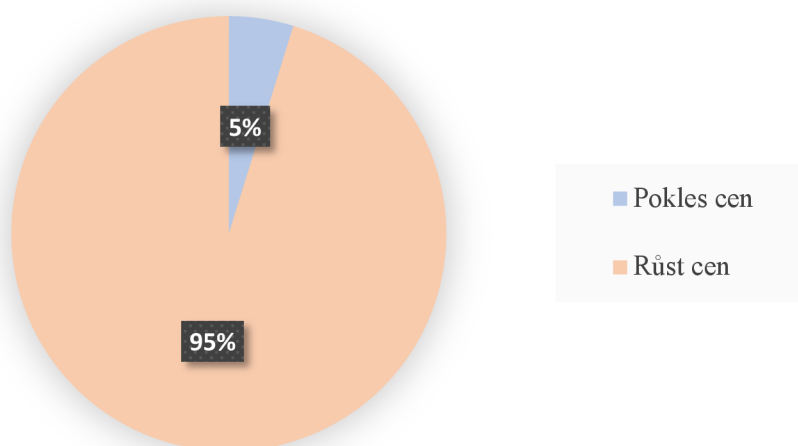
Další z otázek je v testech finanční gramotnosti považována za záluďnější, často bylo dosahováno horších výsledků. Tato otázka se týká inflace. Vzhledem k celkové situaci v České republice se dá předpokládat zvýšené povědomí o tomto pojmu. Z tohoto šetření bylo dosaženo nejvyššího počtu správných odpovědí právě u definice inflace. Žáci tedy vybírali z dvou možností:

- Růst cen (snižování hodnoty peněz)
- Pokles cen (zvyšování hodnoty peněz)

Správnou odpověď zvolilo 119 respondentů.

Graf 9

Inflace znamená:

(Zdroj: Vlastní zpracování)

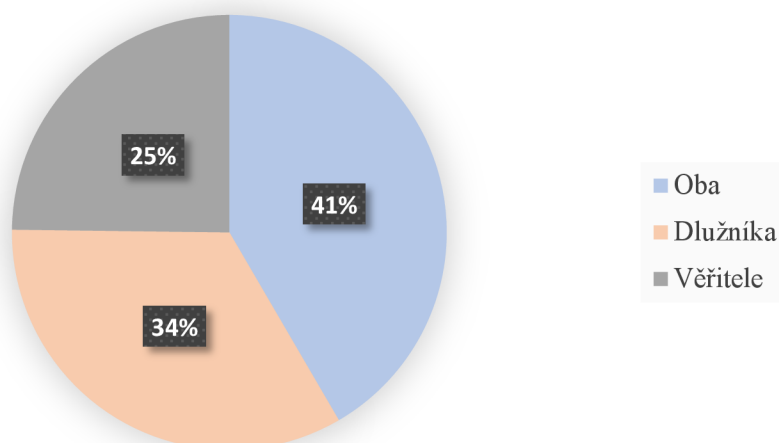
Šestá otázka patřila dle výsledků testu překvapivě k nejtěžším. V tomto případě bylo sledováno, zdali mají respondenti přehled o vlivu inflace na účastníky půjčky. V otázce žáci odpovídali, koho inflace znevýhodňuje. Otázka byla opět formulována jako uzavřená s možnostmi:

- Věřitele
- Dlužníka
- Oba

Správně na tuto otázku odpovědělo 31 respondentů. 42 účastníků považuje dlužníka za inflací znevýhodněného a 52 žáků vybralo třetí možnost. Procentuálně byla tato otázka správně zodpovězena 25 procenty respondentů. Z tohoto výsledku lze usuzovat, že žáci mají o inflaci pouze teoretické povědomí. Podrobnější výsledky lze vyčíst z grafu 10.

Graf 10

Koho znevýhodňuje inflace

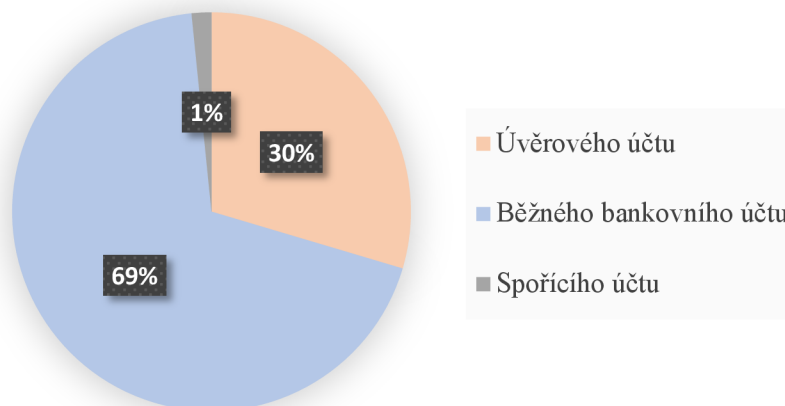

(Zdroj: Vlastní zpracování)

Další problematickou otázkou byla překvapivě otázka týkající se kreditních karet. Zde bylo zjišťováno, zdali mají žáci povědomí, z jakého účtu čerpá kreditní karta peníze. V této otázce byla možnost výběru ze tří druhů účtu: Úvěrový účet, Běžný bankovní účet a Spořicí účet.

Úvěrový účet zvolilo 37 žáků, převážná část (86) respondentů předpokládá, že peníze čerpány kreditní kartou pochází z běžného bankovního účtu. Dva respondenti uvádějí účet spořicí. Rozložení je zobrazeno v grafu 11.

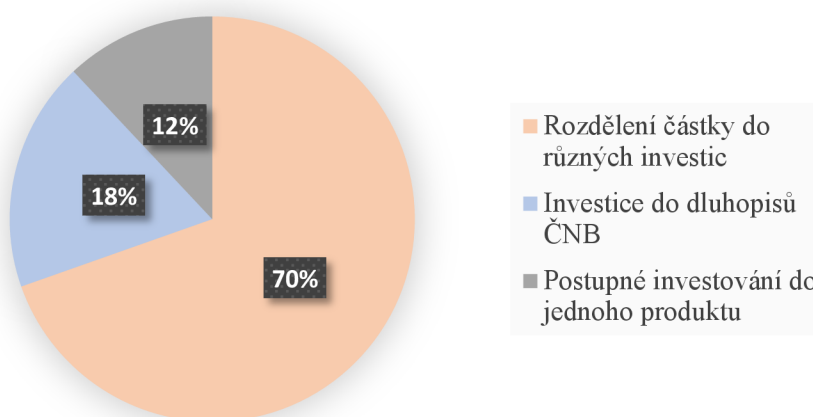
Graf 11
Z jakého účtu čerpá kreditní karta

(Zdroj: Vlastní zpracování)

Otázka č. 8 zjišťovala přehled respondentů v pojmu diverzifikace investice. Právě diverzifikace je často užívaný pojem v oblasti investování. Lze ho spatřit v doporučeních investorů i v publikacích ohledně finanční gramotnosti. Tomuto pojmu rozumí ze sledované skupiny nadpoloviční počet (87) respondentů. 23 žáků za diverzifikaci považuje investování do dluhopisů České národní banky, a zbylých patnáct za postupné investování do jednoho produktu.

Graf 12
Diverzifikace investic

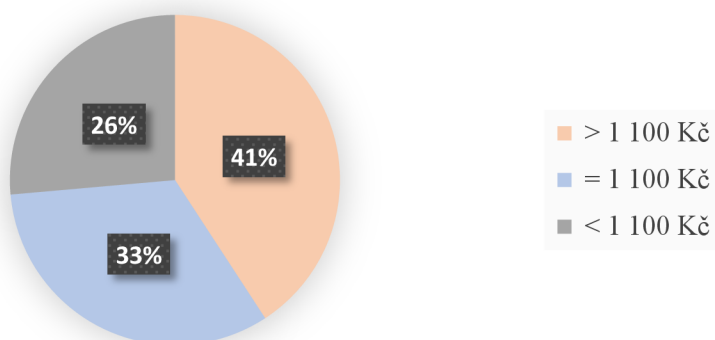
(Zdroj: Vlastní zpracování)

Poslední otázka byla směřována na složené zúročení. Pro tento účel byl vybrán jednoduchý příklad z testu finanční gramotnost Ministerstva Financí ČR. Zadání bylo následující:

Na spořicí účet s garantovaným 2 % ročním výnosem uložíte na začátku jednorázově 1 000 Kč. Pokud nebudete peníze vkládat ani vybírat a zanedbáte vliv daní, kolik budete mít na účtu po pěti letech? Na výběr měli žáci ze tří možností: Méně než 1100 Kč, Přesně 1100 Kč a Více než 1100 Kč. 33 žáků by očekávalo částku nižší 1100 Kč. Dalších 41 nevzalo v úvahu složené zúročení, a vsadilo na hodnotu 1100 Kč. Správných odpovědí bylo u této otázky zaznamenáno 51. Procentuální zastoupení je zobrazeno v grafu 13.

Graf 13

2% garantovaný výnos při jednorázovém vkladu 1 000 Kč. Stav po pěti letech:

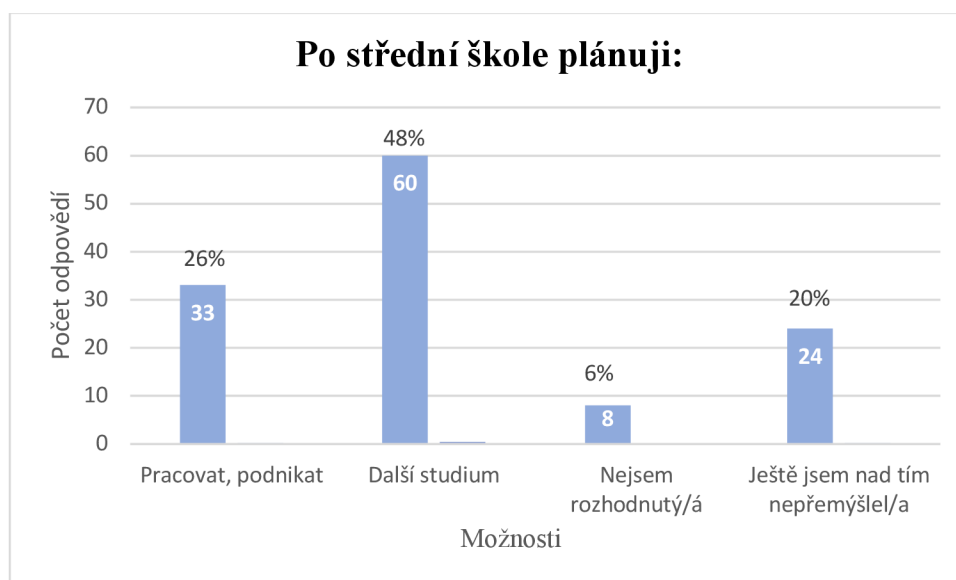

(Zdroj: Vlastní zpracování)

4.2.5 Rozhodování

V poslední části dotazníkového šetření respondenti vybírali, jak by se zachovali ve zmíněných situacích. Otázky byly převážně uzavřené bez možnosti vlastního komentáře. Otázka s možností vlastního komentáře se týkala řešení finanční tísně a budoucnosti po střední škole. Dále bylo zkoumáno, kdo má na rozhodování respondentů největší vliv. První otázka byla strukturována jako uzavřená s možností vlastního komentáře. Zde byli žáci dotazováni ohledně svých plánů po střední škole. 32 studentů uvedlo, že si nejsou jisti, případně nad tím ještě nepřemýšleli. Převážně se jednalo o studenty prvního a druhého ročníku (81 %). Z vyšších ročníků není rozhodnuto pouze 6 žáků. Podrobné výsledky této otázky jsou zobrazeny v grafu č. 14. Z již rozhodnutých studentů se plánuje dále vzdělávat 65 %.

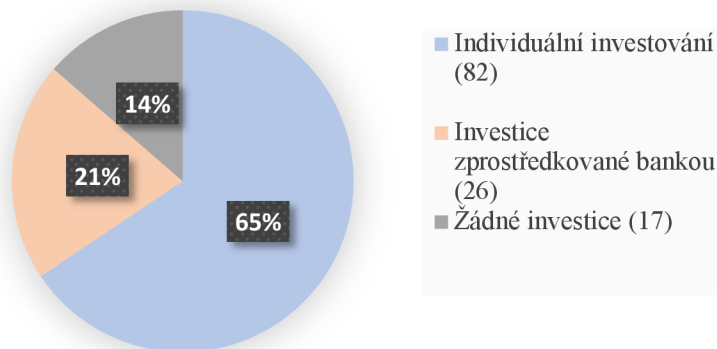
Graf č. 14

(Zdroj: Vlastní zpracování)

Druhá otázka byla směřována na volbu zprostředkovatele investování. Respondent v tomto případě vybíral mezi individuálním investováním, měsíčními příspěvky do fondů zprostředkovaných bankovními institucemi, případně žádnou z možností. Z žáků by 14 % (17 respondentů) nezvolilo žádné investice. Dalších 21 % by zvolilo investice zprostředkované bankou. Nejvíce respondentů by si dle grafu č. 15 své investice spravovalo samo.

Graf č. 15
Investice

(Zdroj: Vlastní zpracování)

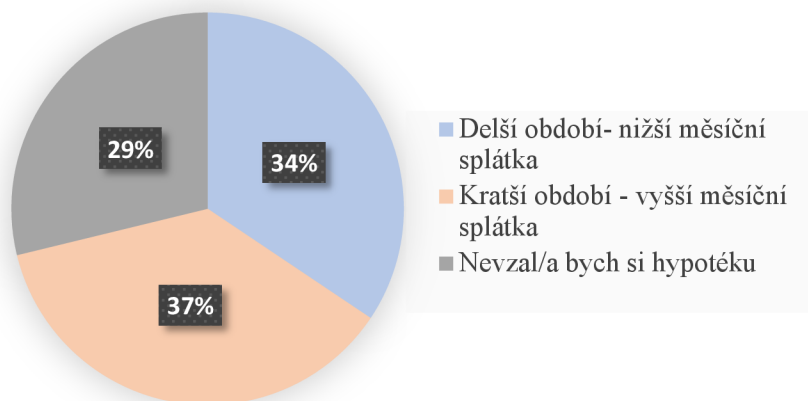
V následující otázce bylo zkoumáno rozhodování v závislosti na délku hypotečního úvěru a výši měsíční splátky. Respondenti vybírali ze tří možností. Dle časového období byly odpovědi následující:

- Na delší období s nižší měsíční splátkou (přestože by celková splacená částka byla vyšší)
- Na kratší období s vyšší měsíční splátkou
- Nikdy bych si nevezal/a hypotéku

Dle výsledků (viz graf č. 16) by nejvíce respondentů volilo hypotéku na kratší období s vyšší měsíční splátkou (46), naopak 43 respondentů by zvolilo hypotéku na delší období, s nižší měsíční splátkou, přestože by celková splacená částka byla vyšší. 29 % respondentů uvedlo, že by si hypotéku nikdy nevezali.

Graf č. 16

Volba hypotečního úvěru

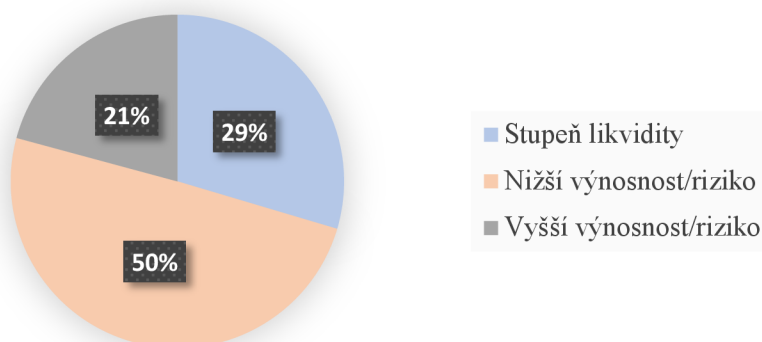

(Zdroj: Vlastní zpracování)

Ve čtvrté otázce respondenti vybírali pro ně nejdůležitější kritéria investice. Na výběr měli ze tří možných odpovědí. Investici by především dle stupně likvidity vybíralo 37 respondentů. 26 žáků by vybralo výnosnější investici s vyšším rizikem, a polovina respondentů by volila méně výnosnou investici s nižším rizikem. Procentuální výsledky jsou zobrazeny v grafu 17.

Graf č. 17

Výběr investice

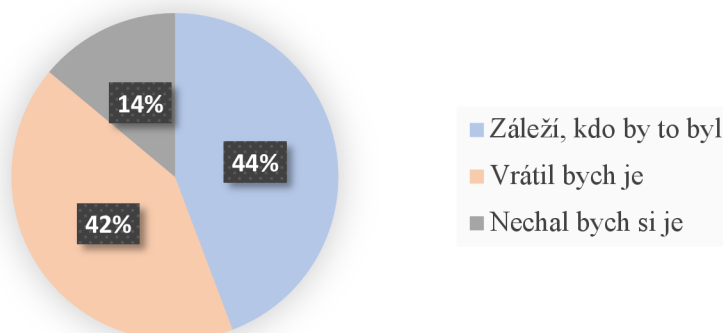

(Zdroj: Vlastní zpracování)

Dále byl sledován morální postoj. V této otázce respondenti vybírali z možností reakce při obdržení více peněz, než jim náleží. Pokud by žákům bylo vráceno více peněz mohli peníze vrátit, ponechat si je a ve třetí variantě se rozhodnou dle jedince, který jim vrátil více peněz. Zároveň však byl umožněn vlastní komentář. Toho využili dva respondenti. Ti zde uvažují o náročnosti vrácení a výši dané částky. Výsledky (graf č. 18) jsou následující.

Graf č. 18

Reakce, pokud by mi někdo vrátil víc peněz

(Zdroj: Vlastní zpracování)

Další otázkou bylo sledováno, jak by se žáci zachovali v případě, že by se dostali do finanční tísně. Odpovědi byly formulovány jako uzavřené, s možností výběru více variant a doplňující otevřenou odpovědí. Pět respondentů doplnilo, že by se v tomto případě obrátilo na rodinu.

V uzavřených odpovědích bylo uvedeno snížení výdajů, státní podpora, další zaměstnání, nové zaměstnání, odsunutí plateb, půjčka, prodej majetku. Dále byla uvedena varianta: Nevím, co bych dělal/a. Z celkového počtu osm respondentů neví, co by v situaci dělalo. Nejméně žáků (2) by situaci řešilo půjčkou a platby by ze skupiny odložilo pouze šest respondentů. Na pomoc od státu by spoléhalo 17 žáků a lépe placenou práci by začalo hledat 34 respondentů. Nejčastější variantou bylo snížení výdajů. Další široce zastoupenou možností bylo zvýšení příjmů pomocí dalšího zaměstnání či přivýdělku. Dále by se 45 jedinců pokusilo situaci řešit prodejem majetku. Detailnější charakteristika je zobrazena v tabulce 5.

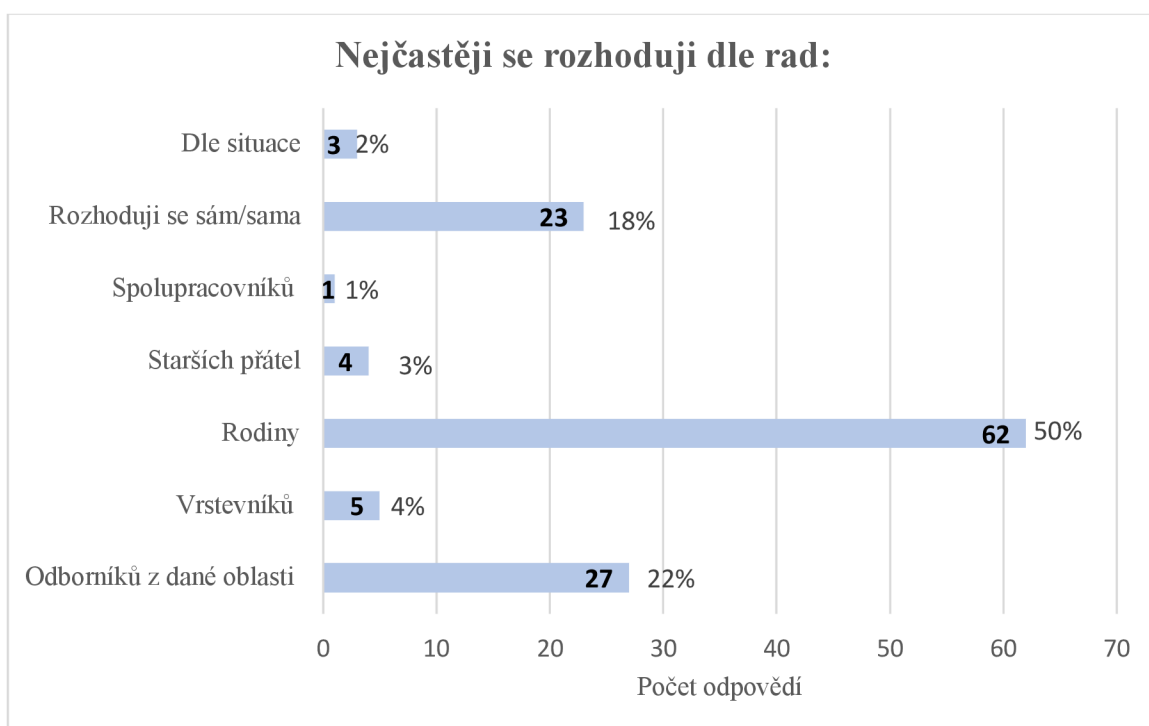
Tabulka č. 5

Řešení situace	Hodnota	Zastoupení	% podíl
Snížení výdajů	Ano	102	82%
	Ne	23	18%
Zvýšení příjmů	Ano	58	46%
	Ne	67	54%
Státní podpora	Ano	17	14%
	Ne	108	86%
Nová práce	Ano	34	27%
	Ne	91	73%
Odsunutí plateb	Ano	6	5%
	Ne	119	95%
Půjčka	Ano	2	2%
	Ne	123	98%
Prodej majetku	Ano	45	36%
	Ne	80	64%
Nevím	Ano	8	6%
	Ne	117	94%
Jiné	Rodina	6	5%

(Zdroj: Vlastní zpracování)

V sedmé otázce byl zjišťován okolní vliv na rozhodování respondenta. Zde byla umožněna pouze jedna odpověď. K dispozici však byla jedna doplňující. Na výběr bylo z možností: Rodina, vrstevníci, kolegové, starší přátelé, rozhodují se sám/sama a odborníci z dané oblasti. Tři respondenti uvedli závislost na situaci. Z následujícího grafu (č. 19) je patrné, že se polovina respondentů rozhoduje především dle názoru rodiny. Pětina respondentů bere v úvahu rady odborníků a necelá pětina se rozhoduje především dle svých zkušeností a postojů. Ostatní možnosti byly zastoupeny méně než deseti procenty.

Graf č. 19

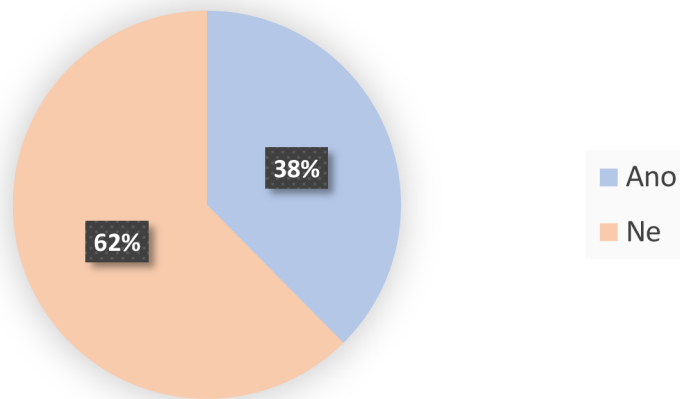

(Zdroj: Vlastní zpracování)

V poslední otázce celého dotazníkového šetření respondenti uvádí názor na progresivní zdanění. Na souhlas s progresivním zdaněním bylo možné odpovědět pouze ano/ne. Jedna z původních hypotéz se opírá o předpoklad vlivu úrovně finanční gramotnosti na souhlas se sazbou daně z vyššího příjmu. Dle grafu č. 20 uvedlo 47 respondentů, že s vyšší daní souhlasí.

Graf č. 20

Souhlas s progresivním zdaněním

(Zdroj: Vlastní zpracování)

4.3 Testování hypotéz

Pro účely tohoto výzkumu bylo stanoveno pět výše zmíněných hypotéz. Dle prvních dvou hypotéz je předpokládán vliv demografické charakteristiky respondenta na jeho výsledky testu finanční gramotnosti. Zbylé tři hypotézy zkoumají dle cíle bakalářské práce vliv finanční gramotnosti na rozhodování osob v situacích, které byly definovány v poslední části dotazníkového šetření.

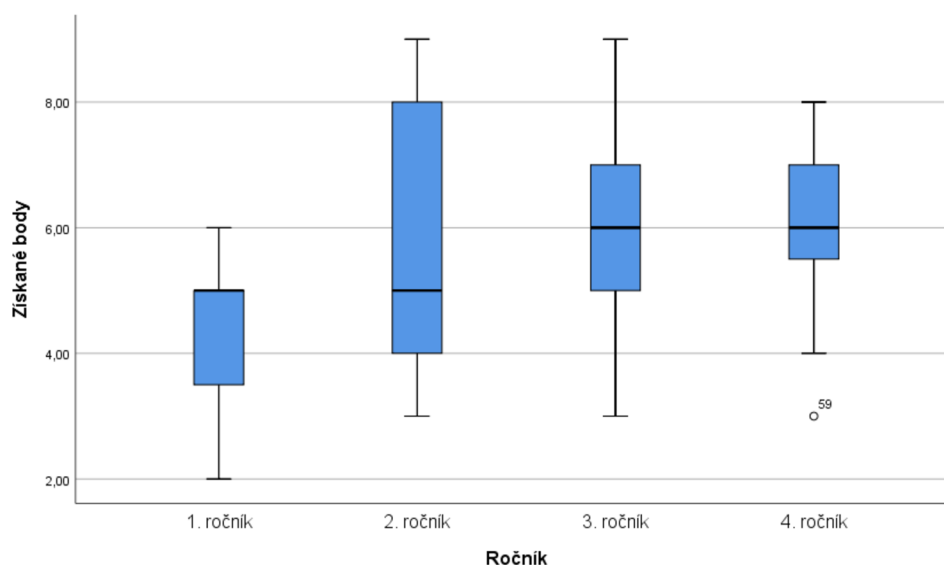
Výzkumná otázka č.1: Dosahují vyšší ročníky vyšší úrovně finanční gramotnosti?

H₀: Mezi úrovní finanční gramotnosti a ročníkem studenta není závislost.

H₁: Mezi úrovní finanční gramotnosti a ročníkem studenta existuje závislost

Z krabicového grafu č.21 je patrný jistý růst výsledků v testu společně s vyšším ročníkem. V případě druhého ročníku lze vidět vyšší variabilitu získaných bodů, než je tomu u ostatních ročníků. Rozdíly mezi ročníky budou zkoumány pomocí Kruskal-Wallisova testu, který zjišťuje rozdíly středních hodnot (mediánů) mezi 3 a více skupinami. Výsledek K-W testu vyšel 29,591 a p-hodnota vyšla $<.001$. Znamená to, že se podařilo prokázat významný rozdíl ve výsledcích testu finanční gramotnosti dle jednotlivých ročníků. Dále byl spočítán Spearmanův korelační koeficient, který vyšel 0,484 s p-hodnotou $<.001$. Jedná se o střední sílu závislosti. Znamená to, že s vyšším ročníkem dosahují studenti vyšší úrovně finanční gramotnosti.

Graf č.21

(Zdroj: Vlastní zpracování v SPSS)

Tabulka níže (č. 6) zobrazuje výstup ze statistického programu SPSS s výsledkem Kruscal Wallisova testu.

Tabulka 6

Test Statistics ^{a,b}	
	Výsledky
Kruskal-Wallis H	29,591
df	3
Asymp. Sig.	,000

a. Kruskal Wallis Test

b. Grouping Variable: Ročník

(Zdroj: Vlastní zpracování v SPSS)

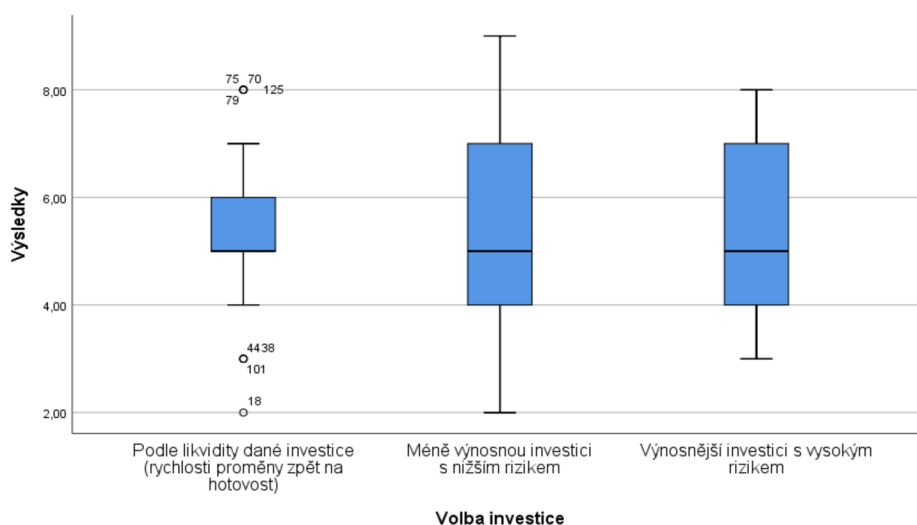
Výzkumná otázka č. 2: Existuje závislost mezi úrovní finanční gramotnosti a volbou investičního portfolia?

H₀: Mezi úrovní finanční gramotnosti a volbou investičního portfolia není významná závislost.

H₁: Mezi úrovní finanční gramotnosti a volbou investičního portfolia je významná závislost

Úroveň finanční gramotnosti lze vidět v grafu č. 22, a to dle volby investičního portfolia. Z krabicových grafů vyplývá, že se výsledky pohybují velmi obdobně. V případě volby investičního portfolia dle likvidity získalo 50 studentů buď 5 nebo 6 bodů. Dle Kruscal-Wallisova testu s hodnotou 0,855 a p-hodnotou 0,652 nulovou hypotézu na 5% hladině významnosti nezamítáme. Mezi výsledky testu finanční gramotnosti a volbou investičního portfolia nebyla prokázána významná závislost.

Graf č. 22

(Zdroj: Vlastní zpracování v SPSS)

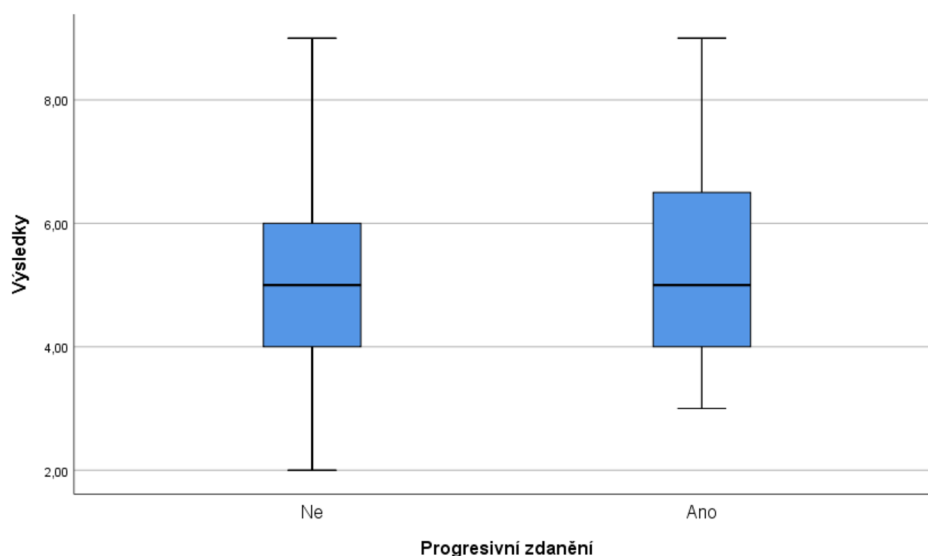
Výzkumná otázka č. 3: Existuje závislost mezi úrovní finanční gramotností a souhlasem s progresivním zdaněním?

H₀: Mezi úrovní finanční gramotností a souhlasem s progresivním zdaněním neexistuje závislost

H₁: Mezi úrovní finanční gramotností a souhlasem s progresivním zdaněním existuje závislost

Výsledky jsou zobrazeny v krabicovém grafu č. 23. V případě progresivního zdanění je patrné, že se výsledky finanční gramotnosti studentů neliší. To rovněž prokázal i Mann-Whitneyho U test s výsledkem -0,614 a p-hodnotou 0,539, která je vyšší než stanovená hladina významnosti. Mezi úrovní finanční gramotností a souhlasem s progresivním zdaněním neexistuje závislost.

Graf č. 23

(Zdroj: Vlastní zpracování v SPSS)

Tabulka č.7

Test Statistics ^a	
	Výsledky
Mann-Whitney U	1714,500
Wilcoxon W	4795,500
Z	-,614
Asymp. Sig. (2-tailed)	,539

a. Grouping Variable: Vyšší daně

(Zdroj: Vlastní zpracování v SPSS)

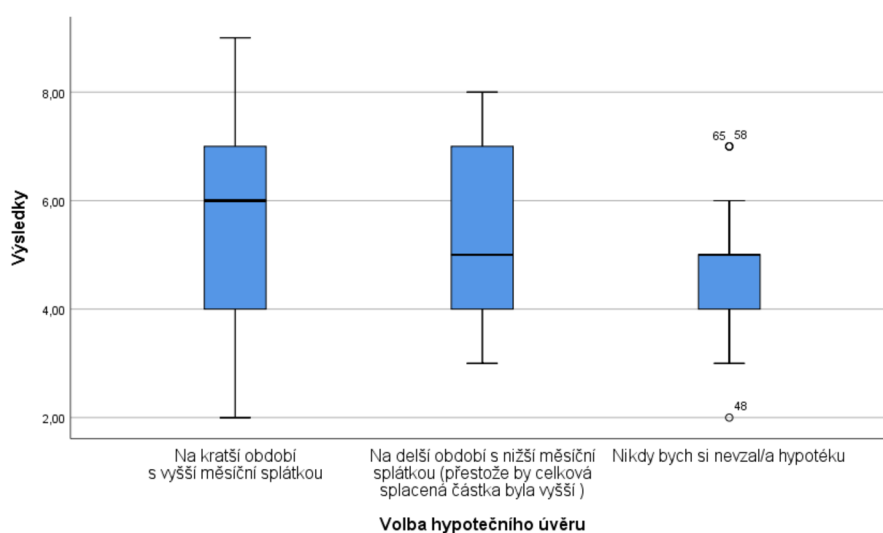
Výzkumná otázka č.4: Existuje závislosti mezi úrovní finanční gramotnosti a volbu hypotečního úvěru?

H₀: Mezi úrovní finanční gramotností a volbou délky splatnosti hypotečního úvěru není závislost.

H₁: Mezi úrovní finanční gramotností a volbou délky splatnosti hypotečního úvěru je závislost.

Výsledky vlivu úrovně finanční gramotnosti na volbu hypotečního úvěru jsou zobrazeny v grafu níže. Z grafu (č. 24) je patrné, že u studentů, kteří by si nikdy nevezali hypotéku jsou hodnoty dosažené v testu finanční gramotnosti nižší než u ostatních dvou skupin. Významný rozdíl prokázal i Kruskal Wallisův test s hodnotou 7,128 a p-hodnotou 0,028 (viz Tabulka 8). P-hodnota je menší než 5% hladina významnosti, proto nulovou hypotézu zamítáme na dané hladině významnosti. Mezi úrovní finanční gramotností a volbou hypotečního úvěru byla prokázána závislost.

Graf č. 24

(Zdroj: Vlastní zpracování v SPSS)

Tabulka 8

Test Statistics^{a,b}

	Výsledky
Kruskal-Wallis H	7,127
df	2
Asymp. Sig.	,028

a. Kruskal Wallis Test

b. Grouping Variable: Volba hypotečního úvěru

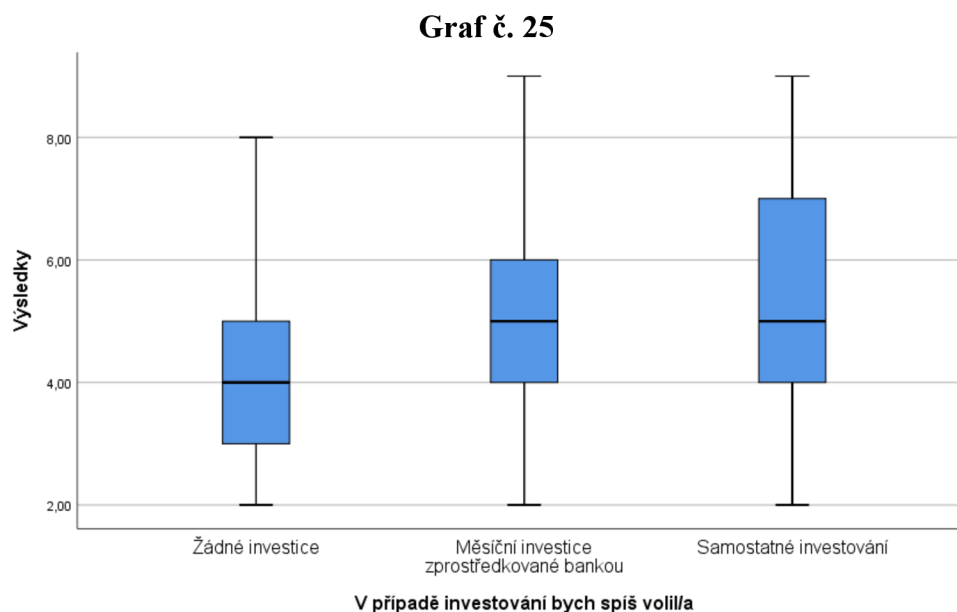
(Zdroj: Vlastní zpracování v SPSS)

Výzkumná otázka č.5: Existuje závislost mezi přístupem k investování a úrovní finanční gramotnosti?

H₀: Mezi přístupem k investování a úrovní finanční gramotnosti není významná závislost.

H₁: Mezi přístupem k investování a úrovní finanční gramotnosti je významná závislost.

Výsledky testování přístupu k investování vzhledem k úrovni finanční gramotnosti lze vidět v krabicovém grafu č. 25. Z výsledků je patrné, že nejnížší počet bodů získali studenti, kteří nechtějí investovat. V případě investování zprostředkovaného bankou či samostatným investováním rozdíl ve výsledcích patrný není. V tabulce 9 je zobrazen výstup s výsledkem Kruskal-Wallisova testu. Hodnota vyšla 6,618 a p-hodnota testu 0,037. Dle p-hodnoty nulovou hypotézu o nezávislosti zamítáme na 5% hladině významnosti. Mezi přístupem k investování a úrovní finanční gramotnosti byla prokázána významná závislost.

(Zdroj: Vlastní zpracování v SPSS)

Tabulka 9
Test Statistics^{a,b}

	Výsledky
Kruskal-Wallis H	6,618
df	2
Asymp. Sig.	,037

a. Kruskal Wallis Test

b. Grouping Variable: V případě investování bych spíš volil/a

(Zdroj: Vlastní zpracování v SPSS)

5 Výsledky a diskuse

Dotazníkového šetření se účastnilo 125 respondentů. V první části byli žáci dotazováni na základní charakteristiky. Nejvíce respondentů studuje první ročník dané střední školy. Dle pohlaví bylo rozdělení skupiny vyrovnané. Převážná část respondentů si přivydělává minimálně v nepravidelném rozsahu během roku případně pouze o prázdninách. Více než polovině přispívají rodiče formou kapesného. Svě finance žáci uchovávají převážně na běžném bankovním účtu, hotovost byla až na druhém místě. Nad příjmy v důchodu přemýšlelo 44 % respondentů, většina se však touto problematikou nezabývala.

Ze zkoumaného postoje studentů k finanční gramotnosti byly zjištěny nepříznivé výsledky. Ačkoliv převážná většina (96 %) žáků považuje finanční gramotnost za velmi důležitou, nespolehají se v této oblasti na vzdělávací systém. Výuku za dostatečnou považuje pouze 19 % respondentů, dalších 44 % žáků zvolilo negativní možnosti odpovědi a třetina dokonce uvádí, že si neuvědomuje, že by výuka finanční gramotnosti na základní škole probíhala. Z celkového počtu by výuku posílilo 102 respondentů. Pouze tři byli proti a zbylí se k tématu nevyjádřili. Zde se výjimka nepotvrdila a výsledky spíše potvrzují domněnku viny vzdělávacího systému.

Ve druhé části dotazníkového šetření byla měřena úroveň finanční gramotnosti respondenta dle Standardů finančního gramotnosti pro základní vzdělávání. V testu bylo možné dosáhnout devíti bodů. Minimální počet získaných bodů ve skupině byly dva body, plného počtu bodů dosáhli dva respondenti. Průměrný počet bodů byl 5,29. Medián pro tyto výsledky je 5 bodů a směrodatná odchylka se rovná hodnotě 1,65. Pro vyhodnocení testu byla stanovena škála stanovující úroveň finanční gramotnosti. Vysoká úroveň s rozsahem 7-9 bodů, Střední úroveň (4-6 bodů) a Nízká úroveň (3-0 bodů). V celkovém zastoupení prokazuje 31 žáků vysokou úroveň, průměrné úrovni dosahuje 76 žáků a zbylých 18 dosahuje nízké úrovni finanční gramotnosti.

Z těchto výsledků měření je patrné, že žáci nemají požadované znalosti, které by odpovídaly Standardům finanční gramotnosti pro základní vzdělávání. Z celkového počtu prokazuje vysokou úroveň finanční gramotnosti pouze čtvrtina respondentů. Úroveň prokazatelně roste se zvyšujícím se ročníkem. Významný rozdíl byl shledán v porovnání se Standardy výuky finanční gramotnosti základního vzdělávání primárně v otázce týkající se rozdílu kreditní a debetní karty. Ve srovnání s dospělou populací si žáci v této oblasti vedou poměrně hůře. Oproti tomu excelovali v otázkách týkajících se definice inflace a

úrokových sazeb. U definice inflace dosahovali lepších výsledků. Z dospělé populace dokáže inflaci definovat 67 % populace. Z této skupiny s pojmem inflace mělo problém pouze pět procent žáků. Rozšiřující se přehled o inflaci lze však přisuzovat aktuální situaci ve společnosti. Stanovení vlivu inflace v praktickém využití však dělalo potíže 75 % žáků.

Ohledně úrokových sazeb by špatně volila čtvrtina žáků, dle výsledků měření úrovně finanční gramotnosti byly výsledky opačné. V oblasti složeného úročení si vedou obě skupiny obdobně. Ve skupině žáků bylo pouze 51 správných odpovědí. V otázce ohledně výhodnosti investice si žáci vedli poměrně lépe (o 29 %). Dle výsledků dospělé populace správně volilo 61 % zúčastněných. Relativně dobrých výsledků bylo dosaženo u otázky zaměřené na nákup či prodej akcií společnosti Apple Inc. Zde byla zkoumána schopnost orientace v grafu s přihlédnutím k situaci. Tuto otázku správně vyhodnotilo 70 % respondentů. Obdobných výsledků bylo dosaženo u otázky týkající se vysvětlení diversifikace investic.

V závěrečné části šetření rozhodovali respondenti v předem stanovených situacích. Nejprve byli dotazováni na své budoucí plány. Z celkového počtu žáků plánuje nastoupit po střední škole do zaměstnání, případně začít podnikat, 33 respondentů. Tato skupina dosahovala v testu průměrně horších výsledků. Dále byla do šetření zařazena otázka zkoumající, podle koho se nejčastěji respondenti rozhodují. Největší podíl respondentů se nejčastěji rozhoduje dle rad své rodiny. Tato statistika je velmi poměrově obdobná dospělé populaci.

Ze zkoumaných hypotéz byl prokázán vliv úrovně finanční gramotnosti na výběr investic a hypotečních úvěrů. Zatímco při volbě investic dle rizika či likvidity nebyl prokázán statisticky významný rozdíl v úrovni finanční gramotnosti respondenta, bylo prokázáno následující. S nižší úrovní finanční gramotnosti výrazně klesá ochota investovat. Dále byl prokázán vliv úrovně finanční gramotnosti na rozhodování při volbě hypotečního úvěru. Zatímco žáci dosahující nejvyšších výsledků testu by spíše volili hypoteční úvěr na kratší dobu s vyšší měsíční splátkou, respondenti s nejnižší úrovní finanční gramotnosti by si hypoteční úvěr nikdy nevzali. Ohledně souhlasu s progresivním zdaněním nebyl prokázán statisticky významný vliv úrovně finanční gramotnosti.

V příštím šetření je doporučeno rozšířit rozsah sledovaného souboru a zvýšit důraz na samotné rozhodování a jeho případné vlivy.

6 Závěr

Tato bakalářská práce se zabývala měřením úrovně finanční gramotnosti u studentů vybrané střední odborné školy. Práce byla zaměřena na studenty všech ročníků maturitních oborů. Cílem práce bylo zanalyzovat výsledky měření úrovně finanční gramotnosti a zjištění jejího vlivu na rozhodování. Dále byl zkoumán postoj respondentů k výuce finanční gramotnosti.

Teoretická část práce byla zaměřena především na definici pojmů, jejichž znalost je při finanční gramotnosti klíčová a zároveň pojmů, které byly použity v testu finanční gramotnosti pro měření její úrovně. Příkladně se jedná o definice inflace, úvěrů, investic, peněz, daní a rozhodování samotného. V těchto východiscích je taktéž popsána Národní strategie finančního vzdělávání, samotný vývoj finančního vzdělávání v České republice a Standardy finanční gramotnosti pro základní a střední vzdělávání. Právě na základě těchto standardů byl sestaven samotný test finanční gramotnosti. V neposlední řadě jsou zde taktéž zmíněny a vysvětleny statistické metody na jejichž základě došlo k vyhodnocení výzkumného šetření. Zmíněny jsou taktéž dopady nízké úrovně finanční gramotnosti vedoucí až k vyloučení ze společnosti.

V praktické části práce proběhla analýza výsledků měření úrovně finanční gramotnosti skupiny žáků střední školy. Data byla získána prostřednictvím dotazníkového šetření, jehož součástí byl test finanční gramotnosti. Výsledky testu byly analyzovány a dále interpretovány. Zároveň byl zjišťován postoj respondentů k výuce finanční gramotnosti. Dle výsledků prokazuje dostatečné znalosti odpovídající Standardům výuky finanční gramotnosti z druhého stupně základního vzdělávání pouze čtvrtina respondentů. Příznivé výsledky nebyly zjištěny ani v pohledu na výuku finanční gramotnosti. Téměř všichni žáci považují výuku finanční gramotnosti za nedostatečnou, na vzdělávací systém se v této oblasti nespolehají a rozhodně by její výuku posílili již na základní škole.

Dle statistického výzkumu předem stanovených hypotéz byl prokázán významný vliv úrovně finanční gramotnosti na postoj k investování, kdy by žáci prokazující nízkou úroveň finanční gramotnosti nikdy neinvestovali. Ve vlivu úrovně na výběr investic dle jednotlivých kritérií nebyl prokázán významný rozdíl. Tito žáci jsou zároveň přesvědčení, že by si nikdy nevzali hypoteční úvěr.

7 Seznam použitých zdrojů

7.1 Literární zdroje

BERANOVÁ, M. – ŠÍMA, J. – NAVRÁTILOVÁ, M. Inflation as part of Price Literacy and Awareness of the Concept of Inflation among University Students. In *Proceedings of the 17th International Conference Efficiency and Responsibility in Education 2020 04.06.2020, Praha*. Praha: Czech University of Life Sciences Prague, 2020. s. 30-37.

BLAHOVA, P. – ŠKODA, M. Decision Support Systems and Their Influence on Decision Choices and Results. In *Proceedings of the 14th International Conference on Strategic Management and its Support by Information Systems 2021, May 25-26, 2021 25.05.2021, Ostrava*. Ostrava: VŠB – Technical University of Ostrava, Faculty of Economics, Department of Systems Engineering, 2021. s. 40-48.

BRČÁK, Josef, Bohuslav SEKERKA, Lucie SEVEROVÁ a Dana STARÁ. *Makroekonomie: makroekonomický přehled*. 2. vydání. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2020. ISBN 978-80-7380-831-0

CLARK, Alexander; GHOSH, Aurobindo; HANES, Samuel. Inflation expectations in Singapore: A behavioural approach. *Macroeconomic Review*, 2018, 17.1: 89.

HENDL, Jan. *Přehled statistických metod: analýza a metaanalýza dat*. 3., přeprac. vyd. Praha: Portál, 2009. ISBN 978-80-7367-482-3

Improving financial literacy: analysis of issues and policies. Paris: OECD, 2005. ISBN 92-64-01256-7.

KLÍNSKÝ, Petr a Danuše CHROMÁ. *Finanční gramotnost: úlohy a metodika*. Praha: Národní ústav odborného vzdělávání, 2009. ISBN 978-80-87063-26-2

KOUKOLÍK, František. *Rozhodování: eseje*. Vydání druhé. Praha: Univerzita Karlova v Praze, nakladatelství Karolinum, 2020. ISBN 978-80-246-4743-2

MARKOVÁ, Hana. *Daňové zákony 2020: úplná znění platná k 1.1.* 31. vydání. Praha: Grada, 2020. ISBN 978-80-271-1333-0.

PATTEN, Mildred. *Questionnaire research: A practical guide*. Routledge, 2016.) ISBN-13: 978-1-936-52331-3

PAVLÁT, Vladislav. *Finanční vzdělávání dospělých a jeho úroveň v ČR v 90. letech*. Praha: Vysoká škola finanční a správní, 2020. Sciencepress. ISBN 978-80-7408-214-6

POLÁCH, Jiří. *Reálné a finanční investice*. V Praze: C.H. Beck, 2012. Beckova edice ekonomie. ISBN 978-80-7400-436-0

SAMUELSON, Paul Anthony a William D. NORDHAUS. *Ekonomie: 18. vydání*. Přeložil Martin GREGOR. Praha: NS Svoboda, 2007. ISBN 978-80-205-0590-3

SHAFIR, Eldar, et al. *Decision making. Foundations of Cognitive Psychology*, 2002, 601.

SIMONOVÁ, Natalie. 2017. Výzkumná zpráva z šetření SIALS 1998. 10.13140/RG.2.2.10296.75529.

ŠKVÁRA, Miroslav. *Finanční gramotnost*. 1. vydání. Praha: Škvára, 2011. ISBN 978-80-904823-1-9

ŠUBRT, Bořivoj. *Abeceda mzdové účetní*. 33 aktualiz. vyd. Praha: ANAG, 2023. ISBN 978-80-7554-380-6.

ŠUBRT, Bořivoj. *Abeceda mzdové účetní*. 32 aktualiz. vyd. Praha: ANAG, 2022. ISBN 978-80-7554-349-3.

ŠUBRT, Tomáš. *Ekonomicko-matematické metody*. 3. upravené a rozšířené vydání. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2019. ISBN 978-80-7380-762-7

VYBÍHAL, Václav, Vladimíra NOVÁKOVÁ, a Věroslav SOBOTKA, ed. *Slabikář finanční gramotnosti: učebnice základních 7 modulů finanční gramotnosti*. 2., aktualiz. vyd. Praha: COFET, 2011. ISBN 978-80-904396-1-0.

Zákon o ochraně spotřebitele: Zákon č. 634/1992 Sb. ve znění pozdějších předpisů : s komentářem k problematickým pasážím podle poznatků spotřebitelských poraden SOS. Praha: Sdružení obrany spotřebitelů, [2009]. ISBN 978-80-254-7622-2

ZICHOVÁ, Tereza. Toward Tax Culture Transformation And Voluntary Compliance By Taxpayer Education In: *Proceedings of the 19th International Conference Efficiency and Responsibility in Education 2022*. Prague: Czech University of Life Sciences Prague, 2022. ISBN 978-80-213-3197-6.

ŽÁK, Milan. *Velká ekonomická encyklopedie*. 2. rozš. vyd. Praha: Linde, 2002. ISBN 80-7201-381-5

7.2 Internetové zdroje

APSČR. Asociace penzijních společností ČR. *Statistika penzijních společností 2022* [online]. 2022 [cit. 2020-1-23]. Dostupné z: <https://www.apscr.cz/grafy/>

ČBA. *Průzkum ČBA: finanční gramotnost Čechů 2021* [online]. 2021 [cit. 2023-1-23]. Dostupné z: <https://cbaonline.cz/cesi-a-financni-gramotnost-2021>

Generali Investments. *Inflace zamávala s přístupem Čechů k penězům, obává se ji 95 % lidí* [online]. 2022 [cit. 2023-1-29]. Dostupné z: <https://www.generali-investments.cz/onas/aktuality/inflace-zamavala-s-pristupem-cechu-k-penezum-obava-se-ji-95-lidi>

Institut předlužení. *Exekuce v datech* [online]. 2022 [cit. 2022-3-27]. Dostupné z: <https://www.institut-predluzeni.cz/mapy-a-statistiky/exekuce/>

Justice. *Insolvence* [online]. 2022 [cit. 2022-11-24]. Dostupné z: <https://insolvence.justice.cz/jak-ven-z-dluhove-pasti/oddluzeni/>

Komerční banka. *Rozdíl mezi kreditní a debetní kartou* [online]. 2022 [cit. 2022-8-22]. Dostupné z: <https://www.kb.cz/cs/obcane/kb-radce/chytre-na-pujcky/rozdil-mezi-kreditni-a-debetni-kartou>

MFČR. *Komentář Ladislava Minčiče k tzv. solidární přírážce* [online]. 2013 [cit. 2023-1-21]. Dostupné z: <https://www.mfcr.cz/cs/aktualne/v-mediich/2013/komentar-ladislava-mincice-k-tzv-solidar-15113>

MFČR. Ministerstvo financí ČR. *Systém budování finanční gramotnosti na základních a středních školách* [online]. 2007 [cit. 2022-11-12]. Dostupné z: <https://financnigramotnost.mfcr.cz/cs/pro-odborniky/strategicke-dokumenty#gramotnost>.

MFČR. Ministerstvo financí ČR. *Výsledky měření úrovně finanční gramotnosti 2020* [online]. 2020 [cit. 2022-11-24]. Dostupné z: <https://financnigramotnost.mfcr.cz/cs/pro-odborniky/mereni-urovne-financni-gramotnosti/2020/vysledky-mereni-financni-gramotnosti-20-3286>

MFČR. *Národní strategie finančního vzdělávání* [online]. 2010 [cit. 2022-4-22]. Dostupné z: <https://financnigramotnost.mfcr.cz/cs/pro-odborniky/strategicke-dokumenty#narodni-strategie>.

MFČR. *Národní strategie finančního vzdělávání 2.0* [online]. 2020 [cit. 2022-4-22]. Dostupné z: <https://financnigramotnost.mfcr.cz/cs/pro-odborniky/strategicke-dokumenty#strategie-2.0>.

OECD. *Money matters: Ensuring financial well-being, Trends Shaping Education Spotlights*, No. 20, OECD Publishing, Paris [online] 2020. [cit. 2023-2-28]. Dostupné z: https://www.oecd-ilibrary.org/education/money-matters_e163b50e-en

Survio. *Jak připravit dotazníkové šetření* [online]. 2020 [cit. 2022-11-24]. Dostupné z: <https://www.survio.com/cs/blog/jak-vytvorit-dotaznik/jak-pripravit-dotaznikove-setreni>

Seznam tabulek

- Tabulka 1 – Obecná charakteristika respondentů
- Tabulka 2 – Charakteristika respondenta z finančního hlediska
- Tabulka 3 – Deskriptivní statistika výsledků testu
- Tabulka 4 – Detailní přehled výsledků testu
- Tabulka 5 – Řešení finanční tísně
- Tabulka 6 – Výsledky Kruscal-Wallis testu výzkumné otázky č. 1
- Tabulka 7 – Výsledky Mann-Whitney U testu výzkumné otázky č.3
- Tabulka 8 – Výsledky Kruscal-Wallis testu výzkumné otázky č.4
- Tabulka 9 – Výsledky Kruscal-Wallis testu výzkumné otázky č. 5

Seznam grafů

- Graf 1 – Dostatečnost výuky finanční gramotnosti
- Graf 2 – Posílení výuky finanční gramotnosti na základní škole
- Graf 3 – Podstata finanční gramotnosti
- Graf 4 – Výsledky testu finanční gramotnosti
- Graf 5 – Akcie – Apple Inc.
- Graf 6 – Nejlépe zúročený produkt
- Graf 7 – Volba úrokové sazby půjčky
- Graf 8 – Výnosnost investice – 3 000 Kč
- Graf 9 – Inflace znamená
- Graf 10 – Kdo je znevýhodněn inflací
- Graf 11 – Z jakého účtu čerpá kreditní karta
- Graf 12 – Diverzifikace investic
- Graf 13 – Složené úročení
- Graf 14 – Plány po střední škole
- Graf 15 – Investice
- Graf 16 – Volba hypotečního úvěru
- Graf 17 – Výběr investice
- Graf 18 – Vrácení peněz
- Graf 19 – Rozhodování dle názoru
- Graf 20 – Souhlas s progresivním zdaněním
- Graf 21 – Vliv ročníku na výsledky testu finanční gramotnosti
- Graf 22 – Vliv úrovně finanční gramotnosti na volbu investice
- Graf 23 – Vliv úrovně finanční gramotnosti na souhlas s progresivním zdaněním
- Graf 24 – Závislost mezi úrovní finanční gramotnosti a volbou hypotečního úvěru
- Graf 25 – Závislost mezi přístupem k investování a úrovní finanční gramotnosti

8 Přílohy

Dotazník

Vážené zákyně, vážení žáci, ráda bych vás tímto poprosila o spolupráci při tvorbě bakalářské práce na téma Finanční gramotnost a její dopady na rozhodování osob vyplněním tohoto dotazníku. Dotazník je zcela anonymní a data z něj budou použita pro vypracování výzkumného šetření.

Děkuji za ochotu a spolupráci.

1. Jste:

Muž

Žena

2. Jste žákem:

1. ročníku

2. ročníku

3. ročníku

4. ročníku

3. Je mi více než 18 let:

Ano

Ne

4. Studujete obor:

Hotelnictví

Cestovní ruch

Strojírenství

Obchodní akademie

5. Vyděláváte si:

Pravidelně během celého roku

Nepravidelně během celého roku

Pouze o prázdninách

Nevydělávám

6. Dostáváte kapesné?

Pravidelně

Nepravidelně

Nedostávám kapesné

7. Čistý příjem Vaší domácnosti

Méně než 19 999,-
20 – 34,99 tis. Kč
35 – 59, 99 tis. Kč
Více než 60 tis. Kč
Nevím

8. Své úspory máte převážně:

V hotovosti
Na běžném bankovním účtu
Na spořicí účtu
Nemám úspory
Jiné

9. Přemýšlel/a jste nad příjmy v důchodu?

Ano
Ne

10. Posílil/a bych výuku finanční gramotnosti na základní škole?

Ano
Ne
Nevím

11. Považujete finanční gramotnost za důležitou?

Ano
Spíše ano
Spíše ne
Ne
Nevím, co to je

12. Považujete výuku finanční gramotnosti na základní škole za dostatečnou?

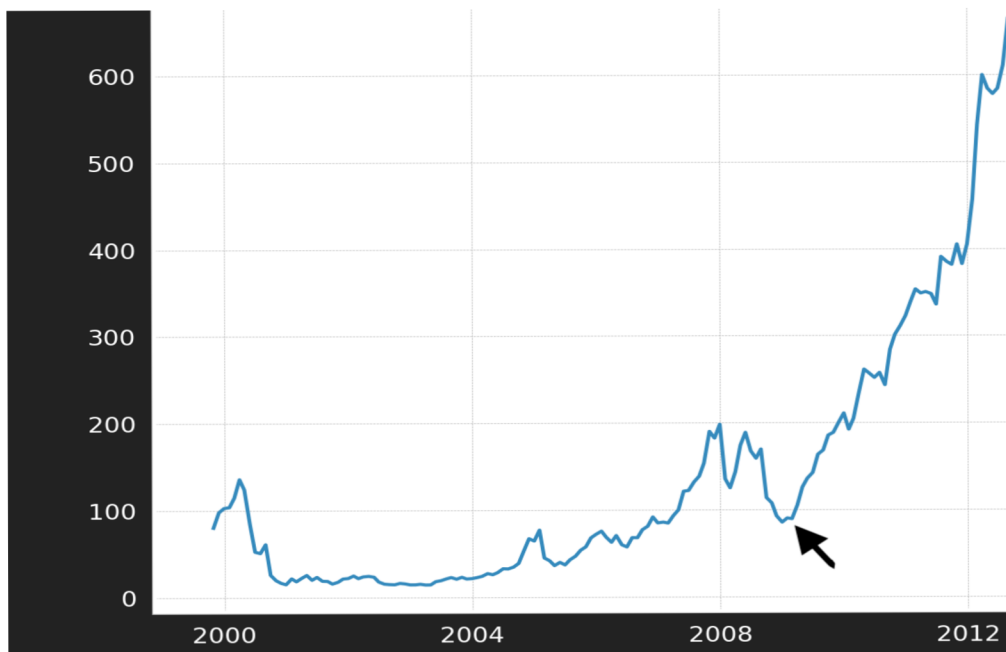
Ano
Spíše ano
Spíše ne
Ne
Nepamatuji si, že by nějaká probíhala

13. Na vyznačeném místě na grafu vývoje společnosti Apple Inc. byla vhodná příležitost

K nákupu akcií

K prodeji akcií

Nevím

(Zdroj: easyportfol.io)

14. Které produkty jsou zpravidla nejvíce zúročeny

Bankovní účty

Spořicí účty

Termínované vklady

15. Půjčíte-li si peníze, bude pro Vás výhodnější úroková sazba

15 % p.a.

15 % p.m.

16. Představte si, že investujete na rok částku 3.000 Kč. Dal/a byste přednost

Výnosu z 15 % investované

Výnosu 300 Kč

17. Inflace znamená

Růst cen (snižování hodnoty peněz)

Snižování cen (zvyšování hodnoty peněz)

18. Koho znevýhodňuje inflace (ve vztahu k půjčce)

Dlužníka

Věřitele

Oba

19. Z jakého účtu čerpá peníze kreditní karta

- Běžného bankovního účtu
- Úvěrového účtu
- Ze spořicího účtu

20. Co je to diverzifikace investic

- Rozdělení investované částky do různých investičních příležitostí
- Vložení investované částky do dluhopisů ČNB
- Postupné investování do jednoho investičního produktu

21. Na spořicí účet s garantovaným 2% ročním výnosem uložíte na začátku jednorázově 1 000 Kč. Pokud nebudete peníze vkládat ani vybírat a zanedbáte vliv daní, po 5 letech budete mít:

- Méně než 1100 Kč
- Přesně 1100 Kč
- Více než 1100 Kč

22. Po střední škole plánuji

- Vysokou/vyšší odbornou školu
- Pracovat
- Jazykový kurz
- Zatím jsem nad tím nepřemýšlel/a

23. V případě investování bych spíše volil/a

- Měsíční investice zprostředkované bankou
- Samostatné investování
- Žádné investice

24. Pokud bych se dostal/a do finanční tísně, řešil/a bych to především:

- Snížením výdajů
- Podporou od státu
- Dalším přivýdělkem
- Odsunutím plateb
- Novou prací
- Půjčkou
- Prodejem nepotřebného majetku
- Nevím, co bych dělal/a
- Jinak...

25. Pokud by mi někdo vrátil víc peněz

- Nechal/a bych si je
- Vrátil/a bych je
- Záleží, kdo by to byl

26. Raději bych si vzal/a hypotéku

Na kratší období s vyšší měsíční splátkou

Na delší období s nižší měsíční splátkou, přestože by celková splacená částka byla vyšší

Nikdy bych si nevezal/a hypotéku

27. Pokud bych investoval/a peníze, vybral/a bych

Méně výnosnou investici s nižším rizikem

Výnosnější investici s vyšším rizikem

Podle likvidity dané investice (přeměny zpět na hotovost)

28. Pokud se rozhoduji, dám nejvíc na názor:

Rodiny

Vrstevníků

Starších přátel

Kolegů v práci

Odborníků dané oblasti

Rozhoduji se sám

Někoho jiného

29. Souhlasím s vyšší daní z vyšších příjmů?

Ano

Ne